

ties undecunque in domum confluxerunt, ut quasi nihil amisisset, unam partem haberet, pars vero altera justo esset patientiae merces. Sed cur et equos, et mulos, et camelos, et oves, et agros et omnes opulentiae delicias duplo recepit, liberorum vero numerus mortuis par prodiit? Quoniam bruta animalia et caducæ omnes divitiæ penitus interierant: liberi vero licet mortui, optima sui parte vivabant. Itaque aliis filiis filiabusque iterum a Conditore ornatus, etiam hanc possessionem habebat duplicatam. Alii enim parentibus in vita afferebant lætitiam: alii, qui scilicet prævissent, genitorem exspectabant, omnes Job circumstaturi, ubi humanæ vitæ judex congregaverit Ecclesiam universalem, ubi tuba adventum regis denuntians, edito in sepulcris sonitu vehementiore, corporum depositum reposceret. Tunc et nunc qui videntur mortui esse, viventibus citius sistentur opifici universorum. Idecirco, opinor, cum reliquias opes geminatas ei admensus fuisse, liberos tamen numero pares ei sufficere judicavit. Vides quot et quanta justus ille Job per patientiam sibi congesserit bona? et tu igitur, si quid tibi molesti ex hesterno igne, qui dæmonum insidiis incensus est, accidit, id patienter fert, et quam damnum intulit tristitiam cogitationibus melioribus consopito. Et juxta id quod scriptum est, *Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet*³. Ipsum decet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ρήψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνά σου, καὶ αὐτός σε διαθέψει. Αὐτῷ πρέπει (18) ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

AD ADOLESCENTES,

Quomodo possint ex gentilium libris fructum capere

1. Invitant me multa, ut dem vobis, adolescentes, consilium de iis que optima iudicio, quæque vobis morem gesturis profutura esse existimavi. Cum enim id estatis sim, fuerimque jam exercitatus multis rebus, et mutationem illam, qua omnia docentur, satis superque in utramque partem sim expertus, hinc factus sum rerum humanarum peritus, sic ut vitam recens instituentibus quasi viam tutissimam ostendere possim. Præterea statim post parentes necessitudine naturæ et propinquitate vobis ita conjunetus sum ut ego non minori vos benevolentia prosequar, quam vestri patres: vos vero nisi forte mea de vobis existimatio me deci-

³ Psal. LIV, 23.

(15) Illud. τῷ καλλιστῷ μέρᾳ τὰς φύσεις, ita, si mavis, interpretari potes, *optima naturæ parte*.

(16) Veteres aliquot libri ἀπαιτήσαν. Editi ἀπαιτήσαν. Mox codices nonnulli καὶ οἱ νῦν. Deeras articolus in vulgatis. Subinde duo mss. περιστῆσονται τὸν... δημιουρόν, *circumstabunt opificem*.

(17) Colb. primus ἐπιμερίσας.

(18) Sic libri veteres. Vox πρέπει deest in vulgatis.

(1) Eximiam hanc orationem, ad mss. in Bibliotheca Regia asservatos collatam Parisiis, anno 1819, in-8°, edidit C. A. F. Premion, in facultate Parisiensi humaniorum litterarum professor. Ejus editionem in recensione textus sequimur; codicem vero ab eo exhibitorum notitiam et varias lectiones infra exhibemus. Edit. Patr.

C

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ (19),

"Οπως ἀν ἐξ Ἑλληνικῶν ὀφελοῦντο λόγων (").

1. Πολλά με τὰ παρακαλοῦντά ἔστι ξυμβουλεύσαις ὑμῖν, ὁ παῖδες, ἢ βέλτιστα εἶναι κόριν, καὶ ἢ ξυνοίσσεις ὑμῖν ἐλομένοις πεπίστευκα. Τό τε γὰρ ἡλικίας οὐτῶς ἔχειν, καὶ τὸ διὰ πολλὸν ἡδη γεγυμένοθας πρωμάτων, καὶ μὴν καὶ τὸ τῆς πάντα παθεύοντος, ἐπ' ἄμφω μεταβολῆς ικανῶς ματασχεῖν, ξυπειρόν με εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων πεποίκεν, ὥστε τοῖς ἄρτι καθισταμένοις τὸν βίον ἔχειν ὥσπερ ὅδου τὸν ἀσφαλεστάτην ὑποδεικνύναι. Τῇ τε παρὰ τῆς φύσεως οἰκεότητε εὐθὺς μετὰ τοὺς γονίας ὑμῖν τυγχάνω, ὥστε μῆτε αὐτὸς (20) θλαττόν τι πατέρων εύνοιας νεμειν ὑμῖν, ὑμᾶς τε (21) νομίζω, εἰ μὴ τι ὑμῶν διαμαρτάνω τῆς γνώμης, μὴ ποθεῖν τοὺς τεκόντας, πρὸς οὓς βλέ-

(19) Reg. primus et tertius ὄμιλα εἰς τοὺς, etc. Sed nomen homiliæ huic libello convenire nullo modo posse, res ipsa loquitur. Reg. secundus τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς νέους, ὅπως. Editio ultraque ut in contextu. Vide Duceum in hunc libellum.

(20) Ultraque editio μέτε αὐτον. Antiqui sex libri αὐτός.

(21) Vulg. δέ. EDIT.

ποντας. Εἰ μὲν οὖν προθύμως δέχοισθε τὰ λογόμενα, τὰς διδασκαλίας τῶν ἐπαινουμένων ἔσεσθε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως· εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἀνείπομεν δυσχερεῖς, αὐτοὶ δὲ μέμνησθε τῶν ἐπῶν δηλονότες, ἵνα οἵ ἐκεῖνος φέσται (21^o). Ἀριστον μὲν εἴναι τὸν παρ' ἑαυτοῦ τὰ διεντα ξυνορῶντα· ἐσθὲλον δὲ κάκεινον τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ἡποδειχθεῖσιν ἐπόμενον· τὸν δέ πρὸς οὐδέτερον ἐπετέλεσον, ἀχρεῖον εἴναι πρὸς ἄπαντα.

τετρ; θεῦ δεῖπον qui ad neutrum idoneus est, ad

2. Μὴ θευμάζετε δέ, εἰ καὶ καθ' ἐκάστην ὥμερον εἰς διδασκαλίας φοιτᾶσι, καὶ τοῖς ἐλλογίμοις τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, δι' ᾧ καταλελοίπασι λόγων, συγγενεμένοις ὑμῖν, αὐτός τι παρ' ἐμαυτοῦ λυσιτελεστέρον ἐξευρηκέναι φημί. Τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ καὶ ξυμβούλευσαν ἦκα, τὸ μὴ δεῖν εἰς ἀπᾶς τοῖς ἀνδράσι τούτοις, ὃσπερ πλοίου τὰ πηδαῖα τὰς διανοίας ὑμῶν παραδόντας, ὅπερ ἀν ἄγωσι, ταύτη συντίπεισθαι· ἀλλ' οσσον ἔστι χρήσιμον αὐτῶν δεχομένους, εἰδέναι τι χρὴ καὶ περιεῖσθαι. Τίνα οὖν ἔστι ταῦτα, καὶ διπλαὶ διαχρινούμεν, τοῦτο δὴ καὶ διδάξω ἔνθεν ἐλάν. Ήμεῖς, ὡς παιδεῖς, οὐδὲν εἴναι χρῆμα παντάπασι τὸν ἀνθρώπων βίον τοῦτον ὑπολαμβάνομεν, οὐτ' ἄγαθόν τι κομιζόμεν οὐλας, οὐτ' ὄνομαζόμεν, ὃ τὸν συντίθεσσαν ἔχει τούτου παρέχεται. Οὐκον προγόνων (22) περιεράνειαν, οὐκ ἰσχὺν φάματος, οὐ καλλος, οὐ μέγεθος, οὐ τὰς παρὰ πάντων ἀνθρώπων τιμάς, οὐ βασιλείαν αὐτὴν, οὐχ ὅ τι ἀν εἴποι τις τῶν ἀνθρωπίνων, μέγα, ἀλλ' οὐδὲς εὐχῆς ἀξιον κρίνομεν, ἢ τοὺς ἔχοντας ἀποδέκομεν· ἀλλ' ἐπὶ μαχρότερον πρόειμεν ταῖς ἐπίστις, καὶ πρὸς ἑτέρου βίου παρετείνην (23) ἀπαγάπτα πράττομεν. Α μὲν οὖν ἀν συντελῆ πρὸς τοῦτον ὑμῖν, ἀγαπᾶν τε καὶ διώκειν παντὶ σθένει χρῆναι ραμεν· τὰ δέ οὐκ ἐξεικνούμενα πρὸς ἐπείνον, ὡς οὐδὲν ἄξια παρερῆν. Τίς δὴ οὖν οὗτος ὁ βίος, καὶ ὅπη καὶ ὅπως αὐτὸν βιωσόμεθα, μαχρότερον μὲν ἡ κατὰ τὰ παροῦσαν ὄρμὴν ἐρικέσθαι, μειζόνων δὲ ἡ καθ' ὑμᾶς ἀκροατῶν ἀκοῦσαι. Τοτοῦτόν γε μὴν εἰπῶν, ἴσχεν; ἀν ἵσως ὑμῖν ἐνδειξαμην, ὅτι πάσαι σόμου τὸν, ἀφ' οὐ γερόντισιν ἀνθρωποι, τῷ λόγῳ τις τυλλαβεῖν καὶ εἰς ἐν ἀνθροίσας εὐδαιμονίαν, οὐδὲ πολλοστῷ μέρει τῶν (24) ἄγαθῶν ἐκείνων εὑρῆσθαι παρισουμένην, ἀλλὰ πλείον τοῦ ἐν ἐκείνοις ἐλαχίστου τὰ σύμπαντα τῶν τῆσδε καλῶν κατὰ τὴν ἄξιαν ἀφεστηκότα, ἢ καθ' οσσον σκιά καὶ σκάρη τῶν ἀληθῶν ἀπολείπεται. Μᾶλλον δέ, ἵν' οἰκειοτέρῳ χράσωμαι παραδείγματι, ὅσῳ ψυχὴ τοῖς πάσι τιμιωτέρᾳ σώματος, τοσούτῳ καὶ τῶν βίων ἐκατέρων ἔστι τὸ διαγόρον. Εἰς δὴ τοῦτον ἄγουστε μὲν ιεροὶ λόγοι, δι' ἀπορρήτων (25) ἡμῖς, ἐκπαιδεύοντες· ἔως γε μὲν ὑπὸ τῆς ἐλεύθερας ἐπακούειν τοῦ βάθειος τῆς διανοίας αὐτῶν αὐτὸς οἶον τε, ἐν ἐτέροις οὐ πάντη διεστηκότιν, ὃσπερ ἐν σκιαῖς τιστε καὶ κατόπτροις, τῷ τῆς ψυχῆς ὅμματι τέως προγυμναζόμεθα, τούς ἐν τοῖς τακτοῖς τάς μελέτας ποιουμένους μιμούμενοι.

(21^o) Ἐργ. καὶ ἡμ., ν. 291-295.

(22) Editi οὐκον προγόνων. Unus e Combeffisia-nis οὐκον προγόνων. Neo ita multo post Colb. tertius ἄξιον είναι.

(23) Unus Reg. βίου κατασκευήν. Mox unus ms. συντίθει. Subinde unus Combeffisiensis τις δὲ οὗτος. Alii duo et editi τις δὲ οὖν οὗτος.

A piat, arbitror, si me respicitis, parentes minime desideraturos. 174 Itaque, si animo alacri verba mea exciperitis, inter eos qui ab Hesiodo laudantur, secundum locum obtinebitis: sin minus, ut ego nihil molesti dicam, ita vos carminum illorum reminiscamini, in quibus ait ille: Optimum quidem esse eum qui ex seipso ea quae decent perspicit; bonum vero eum qui demonstrata ab aliis sequitur; et omnia inutilem esse.

2. Neque vero miremini, si vobis quotidie ad præceptores suntibus, et cum veteribus viris, iisque præstantissimis consuescentibus, per ea quae reliquerunt scripta, dicam me ex me ipso conducibilis quiddam adinvenisse. Accedo igitur, id vobis consilii daturus, ut ne semel vestri animi gubernaculum his viris permittentes quasi navigii alicujus, quacunque duxerint, hoc sequamini: sed quidquid in eis utile fuerit carpentes, cognoscatis quid etiam contemni oporteat. Quæ igitur sint hæc, quoque modo discernamus, hoc jam docebo, inde exorsus. Nos, adolescentes, humanam hanc vitam nihil omnino esse arbitramur, nec quidquam bonum omnino putamus, aut nominamus, quod utilitatis nobis aliquid solum in hoc ævo afferat. Non avorum splendorem, non vires corporis, non pulchritudinem, non magnitudinem, non honores delatos ab omnibus hominibus, non regnum ipsum, non quidquid humanum dici potest, magnum nobis videtur, imo ne votis quidem dignum censemus, neque habentes respicimus: sed spe procedimus longius, et ad alteram vitam comparandam facimus omnia. Quæ igitur prodesse nobis possunt ad illam acquirendam, ea et amplecti, et totis viribus prosequi oportere dicimus: quæ vero ad eam non attinent, velut pretij nullius digna contemnere. Quæ autem hæc vita sit, et ubi et quomodo nobis ducenda, ut fuerit longius exponere quam præsens institutum sinat, ita fuerit auditorum majorum quam vos estis, audire. Tantum dicam, utique ex hoc fortasse vobis satis ostendero, quod si quispiam omnem simul ex quo homines nati sunt felicitatem sermone complexus, in unum coacervaverit, eam tamen comperiet ne minimæ quidem bonorum illorum parti æquiparandam esse: sed omnia præsentis vite bona plus a minimo futurorum dignitate distare, quam a rebus veris umbra et somnium. Imo vero ut exemplo magis idoneo utar, quanto anima omnibus præstat corpori, tanta est et utriusque vita differentia. Ad hanc autem deducunt sermones sacri, per arcana nos erudiantes. Sed, dum per ætatem non licet intelligentias eorum altitudinem audire et assequi, interim in aliis scriptis non omnino diversis quasi in umbris quibus-

(24) Colb. primus μέρει τῷ μεγάθει τῶν. Aliquanto post editi ἄξιον ἐρεστηκότα. Libri veteres ἀρεστηκότα, recte.

(25) Colbertini secundus et tertius ἀπορρήτων δογμάτων. Sed ultima vox neque in vulgatâ, neque in aliis veteribus libris invenitur.

dam et speculis in antecessum animi intuitu exercemur, eos, qui in militari disciplina **175** exercentur, imitati: qui ubi in manuum motu atque saltationibus experientiam adepti fuerint, in certaminibus ex hac ipsa ludicra disciplina fructum percipiunt. Et certe putandum est certamen certaminum omnium maximum nobis propositum esse, pro quo agenda nobis sunt omnia et laborandum pro viribus ut ad id præparemur, atque poetis, et historicis, et rhetoribus, et hominibus omnibus utendum, unde utilitas aliqua ad animam curandam accessura sit. Quemadmodum enim infectores quidquid ingendum est prius curis quibusdam præparant, et ita demum colorem sive purpureum sive quempiam alium inducunt: eodem modo et nos quoque, si indelebilis in nobis honesti gloria omni tempore permansura est, his externis ante initiati, deinde sacras et arcana doctrinas edissemus: et solem velut in aqua videre assueti, sic luci ipsi oculos admovebimus. Quod si mutua quædam convenientia intersit inter doctrinas, earum nobis cognitio valde utilis fuerit: sin minus, certe earum inter se collatarum discrimen internosse, ad potiorem firmandam non parum contulerit. Sed cuinam rei comparata doctrina utraque, possis imaginem assequi? Certe quemadmodum arboris propria virtus est, tempestivo fructu scatere, et tamen folia etiam circum ramos exagitata aliquid eis ornamenti conciliant: ita et animæ quoque primarius fructus est veritas ipsa, sed tamen haud ingratus est externæ sapientiæ amictus, tanquam si folia quædam fructui et umbraculum et asperatum non inanum præbeant. Dicitur igitur et Moyses ille per quam eximius, cuius nomen apud omnes homines ob sapientiam maximum est, exercitato in Ægyptiorum disciplinis animo⁴, ita ad ejus qui est contemplationem devenisse. Similiter autem posterioribus quoque temporibus sapientem Daniel sapientiam Chaldaeorum in Babylone doctum⁵, ita demum doctrinas sacras attigisse tradunt. Sed quod externe hæ disciplinæ non sint animabus inutiles, sat dictum est: consequens est ut jam dicamus, quomodo ipsarum participes fieri vos oporteat. Primum quidem rebus omnibus quæ a poetis dicuntur (ut hinc initium sumam), varia cum dicant, nequaquam ordine adjiciendus animus est: sed ubi facta aut dicta virorum bonorum vobis narraverint, eos et diligere et imitari operæ pretium est, et quam maxime nitendum ut tales efficiamur; sed

⁴ Act. viii, 22. ⁵ Dan. i, 4.

(26) Basilius hoc dicit, Christianum ita adjuvari profana poetarum et oratorum doctrina, ut milites gesticulandi saltandi arte in suis exercitationibus adjuvantur. Vide Ducæum.

(27) Sic Colbertini secundus et tertius. Editi et alii mss. ἡμῖν ἔ, quod decurtatum erat et multum.

(28) Editio utraque prœprügōn̄ ἀν. Antiqui tres libri prœprügōn̄.

(29) Unus Reg. φυστ.

(30) Editio utraque sicut M. Vetores quinque

Α οἱ γε (26), εν χειρονομιαις καὶ ὄρχησισ τὴν ἐμπειρίαν κτησάμενοι, ἐπὶ τῶν ἀγώνων τοῦ ἔκ τῆς παιδιάς ἀπολεινούσι κέρδους. Καὶ ἡμῖν δὴ οὖν ἀγῶνα προκείσθαι πάντων ἀγώνων μέγιστον νομίζειν χρεῶν, ὑπὲρ οὐ πάντα ποιητέον ἡμῖν καὶ πονητέον εἰς δύναμιν ἐπὶ τὴν τούτου παρασκευὴν, καὶ ποιηταῖς, καὶ λογοποιοῖς, καὶ ῥήτορσι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὅμιλητοις, ὅθις ἀν μελλη πρὸς τὴς τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφελεῖ τις ἔστεθαι. Ποσπερ οὖν οἱ δευτοποιοὶ, παρασκευάσαντες πρότερον θεραπείαις τεσίν ὁ τί ποτ' ἀν ἦ τὸ δεξιόμενον τὴν βαρῆν, οὕτω τὸ ἀνθος ἐπάγουσιν, ἀν τε ἀλουργὸν, ἀν τέ τι ἔτερον ἦ - τὸν αὐτὸν δὴ καὶ ὑμεῖς τρόπον, εἰ μέλλοις ἀνέκπλυτος ἡμῖν (27) ἀπαντα τὸν χρόνον ἡ τοῦ καλοῦ παραμένειν δόξα, τοῖς ἔξα δὴ τούτοις προτελεσθέντες, τηνικαῦτα τῶν ιερῶν καὶ ἀπορρήτων ἐπακουσόμεθα παιδευμάτων - καὶ οἷον ἐν ὑδατι τὸν ἥλιον ὄραν ἔθισθέντες, οὕτως αὐτῷ προσθαλούμεν τῷ φωτὶ τὰς σῆμας. Εἰ μὲν οὖν ἔστι τις οἰκιστης πρὸς ἀλλήλους τοῖς λόγοις, προῦργον (28) ἡμῖν αὐτῶν ἡ γνῶσις γένοιτο. εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τὸ γε, παραληλα θέντας, κατακαθέειν τὸ διάφορον, οὐ μικρὸν εἰς βεβαίωσιν τοῦ βελτίουνος. Τίνι μάντοις καὶ παρεικάσας τῶν παιδεύσεων ἐκετέραν, τὰς εἰκόνας ἀν τύχοις; Ἡπου καθάπερ φυτοῦ οἰκεία μὲν ἀρετὴ τῷ καρπῷ βρύειν ὡραίω, φέρει δέ τινες κόσμον καὶ φύλλα τοῖς κλάδοις περιστείμενα. οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ προηγουμένως μὲν καρπὸς ἡ ἀλέθεια, οὐκ ἀχαρί γε μὴν οὐδὲ τὴν θύραθεν σφίσιν περιβεβληθεῖται, οἴον τινα φύλλα σκέπτην τε τῷ καρπῷ καὶ σῆμα οὐκ ἄωρον περιχόμενα. Λέγεται τοίνυν καὶ Μαυσῆς ἐκεῖνος ὁ πάνω, οὐ μέγιστον ἔστιν ἐπὶ σφίᾳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὄνομα, τοῖς Αἰγυπτίων μαθήμασιν ἐγγυματάμενος τὴν διάνοιαν, οὕτω προστέλθειν τῷ θεωρίᾳ τοῦ σύντος. Παραπλησίως δὲ τούτῳ καὶ τοῖς κατώ χρόνοις τὸν σοφὸν Δανιὴλ ἐπὶ Βαβυλώνος φασι (29) τὴν σοφίαν Χαλδαίων κατακαθόντα, τότε τῶν θείων ἀψαθεῖται παιδευμάτων. Ἄλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἀχρηστον ψυχαῖς μαθήματα τὰ ἔξαθεν δὴ ταῦτα, ικανῶς εἰρηταί. ὅπως γε μὴν αὐτῶν μεθεκτέον ὑμῖν, ἔξης ἀν εἰη λόγειν. Πρῶτον μὲν οὖν τοῖς παρὰ τῶν ποιητῶν (ιν' ἀντεύθεν ἀρξαμεῖ), ἐπεὶ παντοδαποὶ τινές εἰσι κατα τοὺς λόγους, μὴ (30) πᾶσιν ἐρεῖς προστέχειν τὸν νοῦν - ἄλλ' ὅταν μὲν τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πράξεις ἡ λόγους ὑμῖν διεξιωσιν, ἀγαπᾶν τε καὶ ζηλούν, καὶ ὅτι μᾶλιστα πιεράσθαι τοιούτους εἴναι - ὅταν δὲ ἐπὶ μοχθηροὺς ἀνδρας ἐλθωσι, τὴν μίμησιν ταύτην δεῖ (31) φεύγειν, ἐπιφρασσομένους τὰ ὄτα, οὐχ ἔττον ἡ τὸν Ὁδυσσεία φασίν ἐκεῖνοι τὰ τῶν Σειράνων μέλη. Η γάρ πρὸς τοὺς φαύλους τῶν λόγων συνέθεια ὁδός τις

libri ita ut edendum curavimus.

(31) Colbertini duo libri et Reg. primus ἐλθωσε τῷ μιμήσει, ταῦτα δέ, etc., sic ut vox μιμήσει referatur ad verbum ἐλθωσι, quasi ejus loci hæc esset sententia: *Cum autem devenerint ad flagitosos homines per imaginem eorum, hoc est, eos depingendo Unus codex a Combefisio collatus θωσι, τῷ μιμησι ταύτην, etc., quam scripturam meliorem esse ait vir doctissimus. Editū θωσι, τῷ μιμήσει ταύτην δεῖ.*

ἴστιν ἐπὶ τὰ πράγματα. Διὸ δὴ πάσῃ φυλακῇ τὴν ψυχὴν τηροῦτεν, μὴ διὰ τῆς τῶν λόγων ὑδονῆς παραδεξάμενοι τι λάθαμεν τῶν χειρόνων, ὡσπερ οἱ τὰ δεκτήρια μετὰ τοῦ μέλιτος προσιέμενοι. Οὐ τούτου ἐπαινεσόμεθα τοὺς ποιητάς, οὐδὲ λοιδορούμένους, οὐ σκώπτοντας, οὐχ ἐρῶντας ἢ μεθύοντας μεμουμένους, σύχοις τραπέζῃ πλεκθούσῃ καὶ ὥστες ἀνειμνάεις τὸν εὐδαιμονίαν ὄριζωνται (32). Πάντων δὲ ἡκιστα προὶ θεῶν τι διαλεγομένοις προσέξομεν, καὶ μᾶλισθ' ὅταν ὡς περὶ πολλῶν τε αὐτῶν διεξιώσι καὶ τούτων οὐδὲ ὄμοιοούντων. Ἄδελφος γάρ δὴ παρ' ἐκείνοις διαστατεάσει πρὸς ἀδελφὸν, καὶ γονεὺς πρὸς παῖδας, καὶ τούτοις αὐθίς πρὸς τοὺς τεκόντας πόλεμός ἔστιν ἀκήρυκτος. Μοιχείας δὲ θεῶν καὶ ἔρωτας καὶ μίξεις ἀναρρέοντος, καὶ ταύτας γε μᾶλιστα τοῦ κορυφαίου κάντων καὶ ὑπάτου Διός, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ἀ καν (33) περὶ βοσκημάτων τις λέγων ἐρυθριάστεις, τοῖς ἐπὶ σκηνῆς καταλείψομεν.

parentes implacabile bellum est. Adulteria autem deorum amoresque et apertos complexus, et maxime congressus Jovis, qui, ut ipsi dicunt, princeps est omnium et supremus (quæ si quis dicat vel de brutis animalibus, erubuerit), actoribus scenicis relinquamus.

3. Ταῦτα δὴ ταῦτα λέγειν καὶ περὶ συγγραφέων ἔχω· καὶ μᾶλισθ' ὅταν ψυχαγωγίας ἔνεκε τῶν ἀκουόντων λογοποιῶσι. Καὶ ῥητόρων δὲ τὴν περὶ τὸ φεύγεσθαι τέχνην οὐ μεμησόμεθα. Οὔτε γάρ ἐν δικαστηρίοις, οὐτὲ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσιν ἐπιτήδειον ὑμῖν (34) τὸ φεύγος, τοῖς τὴν ὁρθὴν ὕδον καὶ ἀληθῆ προελομένοις τοῦ βίου, οἵ το δικάζεσθαι νόμῳ προστεταγμένον ἔστιν. Ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτῶν μᾶλλον ἀποδεξόμεθα, ἐν οἷς ἀρετὴν ἐπήνεστον, ἢ πονηρίαν διεβάλον (35). Ως γάρ τῶν ἀνθέων τοῖς μὲν λοιποῖς ἄχρε τῆς εὐωδίας ἢ τῆς χρόας ἔστιν ἢ ἀπόλαυσις, ταῖς μελίτταις δ' ἄρα καὶ μὲν λαμβάνειν ἀπ' αὐτῶν ὑπάρχει οὕτω δὴ κανταύθα τοῖς μὴ τὸ ὅδον καὶ ἐπίχαρε μόνον τῶν τοιούτων λόγων διώχουσιν ἔστι τενά καὶ ὠφελειαν ἀπ' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν ἀποθέσθαι. Κατὰ πάσαν δὴ οὐν τῶν μελίττων τὴν εἰκόνα, τῶν λόγων ὑμῖν μεθεκτέον. Ἐκεῖναι τε γάρ οὔτε ἀπασε τοῖς ἀνθεσι παραπλησίας ἐπέρχονται, οὔτε μὴν οἵ το ἐπιπτῶτιν ὅλα φέρειν ἐπιχειρούστειν, ἀλλ' ὅσον αὐτῶν ἐπιτήδειον πρὸς τὴν ἐργασιαν λαβούσθαι, τὸ λοιπὸν χαίρειν ἀφῆκαν. Ἡμεῖς τε, ἵνα σωρρουώμεν (36), ὅσον οἰκεῖον ὑμῖν καὶ συγγενὲς τῇ ἀληθείᾳ παρ' αὐτῶν κομισάμενοι, ὑπερβούμεθα τὸ λειπόμενον. Καὶ καθάπερ τῆς ῥοδωνιᾶς τοῦ ἀνθοῦς δρεψάμενοι τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων ὅσον χρήσιμον καρπωσάμενοι, τὸ θλαβρὸν φυλακώμεθα (37). Εὐθὺς οὖν οἵ διοχῆς ἐπισκοπεῖν ἐκαστον τῶν μαθημάτων, καὶ συναρμόζειν τῷ τέλει προσῆκε, κατὰ τὴν Δωρεκὴν παροιμίαν, τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἀγοντας. Καὶ ἐπειδήπερ δι' ἀρετῆς ὑμᾶς ἐπὶ (38) τὸν βίον καθεῖναι δεῖ τὸν

(32) Editi ὄριζονται. At mss. mul̄i ὄριζωνται.

(33) Sic veteres quinque libri. Editi ἀς καν.

(34) Editio Paris. ἐπιτήδειον ὑμῖν. At mss. quatuor ὑμῖν.

(35) Unus mss. ἡ κακίαν διεβάλον. Mox Colb. tertius καὶ τᾶς.

(36) Reg. primus ὥνα σωρρουώμεν. Nec ita multo

A cum ad flagitosos homines devenerint, tunc obtutatis auribus cavendum ne imitemur, non minus quam Ulyssem aiunt illi Sirenum cantus cassis. Nam sermonibus pravis assuēscere, quædam via est ad ipsa facta. Quapropter custodia omni servanda anima est, ne per sermonum voluptatem quidquam vitiosum imprudentes suscipiamus, perinde ut qui melle admisto sumunt venena. Non igitur poetas 176 laudabimus, cum conviciantur, cavillanturque : non cum amasios aut ebrios depingunt : non cum felicitatem affluent mensa atque cantilenis dissolutis metiuntur. Sed minime omnium, poetis de diis disserentibus intenti erimus ; et maxime cum de illis tanquam de multis, iisque ne inter se quidem consentientibus habuerint sermonem. Frater enim adversus fratrem apud illos seditionem concitat atque discordiam, et pater adversus liberos, hisque rursus adversus C C

3. Eadem certe et de historicis dicere habeo, præsertim cum ad audientium animum oblectandum historias conscribunt. Nec etiam rhetorum mentiendi artem imitabimur. Etenim neque in judiciis, neque in aliis actionibus conveniens nobis fuerit mendacium, qui rectam ac veram vitæ viam amplexisimū, et quibus non litigare lege præceptum sit. Sed illa magis probabimus, in quibus virtutem laudaverint, aut vituperarint vitium. Ut enim reliqui solo florū bono odore aut colore perfruantur, apes vero mel etiam ex eis excerpere norant : ita hic quoque, qui non solam ejusmodi librorum jucunditatem ac suavitatem consequantur, iisque licet aliquid etiam utilitatis ex illis in anima reponere. Omnino igitur ad apum exemplum, his libris utendum vobis est. Ille enim neque floribus omnibus ex æquo insidunt, neque etiam ad quos advolari, eos totos auferre conantur : sed cum ex eis quantum idoneum est ad opus, semel collegere, reliquum dimitunt. Nos quoque si sapimus, ubi quantum nobis congruit, ac veritati affine est, ex his scriptis collegerimus, reliquum prætermittimus. Et quemadmodum in decerpendo roseti flores sentes devitamus : sic et in talibus sermonibus quidquid utile est carpentes, noxiū vitemus. Statim igitur ab initio disciplinas singulas considerare, et ad finem accommodare, operæ pretium est, ut est in Dorico proverbio, *lapidem ad funiculum ducentes*. Et quando per virtutem ad nostram illam vitam pervenire nos oportet, de hac autem multa poetis, multa historicis, multo plura philosophis D D

post Colb. tertius λόγων τὸ ἔδυ λαβόντες τὸ βλασφέρον.

(37) Editi φυλακώμεθα. At mss. multi φυλακώμεθα. Statim Colb. tertius πιρισκοπεῖν.

(38) Editio Paris. ὑμᾶς ἐπὶ. Editio Basil. et duo mss. ὑμῖν ἐπὶ. Alii quatuor mss. ἀρετῆς ἐπὶ τὸν βίον ὑμῖν καθεῖναι, alio ordine.

decentata sunt, ad ejusmodi sermones maxime ad-
jungendus animus est. Neo enim utilitas parva est,
familiaritatem quamdam atque consuetudinem vir-
tutis ingenerari adolescentum animis, cum soleant
inconcussa permanere talium documenta alte in
eis ob animorum teneritudinem impressa inscul-
ptaque. Ecquid tandem aliud Hesiodum cogitasse
putabimus, cum illos versus ab omnibus decantatos
composuit, nisi ut adhortaretur adolescentes ad
virtutem? Aspera quidem, inquit, primum est et
accessu difficilis, multoque sudore ac labore plena,
atque ardua via, quae ducit ad virtutem. Quapro-
pter non est cujusvis ad eam viam accedere, ob
acclivitatem: neque ei, qui accessit, facile est ad
extremum pervenire. Sed, cum semel summum at-
tigerit, intueri licebit quam levis et pulchra **177**
sit, quam facilis et expedita, jucundiorque itinere
alio ad vitium ducente: quod statim ob viciniam
urripi posse dixit idem ille poeta. Mihi enim vide-
tur, cum haec litteris proderet, nihil aliud sibi
proposuisse, quam ut hortaretur nos ad virtutem,
invitaretque omnes ut essent boni, et ne laboribus
fracti, ante obtentum finem desistamus. Atque
etiam si quis alius similiter virtutem celebravit,
ejus sermones velut in idipsum ferentes recipiamus.

4. Jam vero, ut ego a viro quodam, qui assequendi
mentem poetæ peritus erat, audivi, tota Homeri
poesis virtutis laus est; in eoque omnia præter id
quod ornandi sermonis gratia adjectum est, huic
tendunt, maxime autem ubi Cephallenorum ducem
enaufragionudum servatum exhibuit. Primum qui-
dem narrat reginam eum, simul ut in conspectum
venit, reveritam esse, tantum aberat ut pudore eum
deberet, quod nudus solusque consiperetur, cum
virtus vestium loco eum exornaret. Deinde a reli-
quis quoque Phœacibus tanti aestimatum esse, ut re-
lictis deliciis in quibus vivebant, suspicerent illum
omnes, emularenturque, neo ullum tunc in Phœa-
cibus fuisse, qui aliud quidquam optaret magis
quam ut Ulysses esset, idque e naufragio servatus.
In his enim aiebat ille mentis poeta interpres. Ho-
merum tantum non clamantem dicere: Habenda
est vobis, o homines, virtutis cura, que et una cum
pauprago enat, et in terram ejectum nudum felici-
bus Phœacibus reddit venerabiliorum. Et profecto-
res sic se habet. Nam possessiones reliquæ non
sunt possessorum magis quam quorumlibet alio-
rum, velut in tesserarum ludo hic et illuc trans-
latæ. Virtus autem ex possessionibus sola est, que
nequeat auferri: tum vivo tum mortuo astans.

(39) Colb. tertius τὰ τῶν τηλεκούτων.... ἀπαλό-
τητα ψυχῆς.

(40) Antiqui duo libri et editi ἄθροισ. Alii tres
ἄθροισ.

(41) In "Ἐργοῖς καὶ ἡμέραις, v. 285-290.

(42) Editi εἰς τούτου, male. Regii tres mss. et
Colb. secundus εἰς τευτὸν, bene. Mox in quibusdam
mss. legitur ἀποδεχώμεθα: in aliis vero ἀποδεχό-
μεθα.

A ἡμέτερον, εἰς ταῦτη δὲ πολλὰ μὲν ποιηταῖς, πολλὰ
δὲ συγγραφεῖσι, πολλῷ δὲ ἔτι πλείω φιλοσόφοις ἀν-
δρύσιν ὑμητάι, τοῖς τοιούτοις τῶν λόγων μᾶλιστα
προσεκτέον. Οὐ μικρὸν γὰρ τὸ ὄφελος, δίκειότητά τινα
καὶ συνήθειαν ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς τῆς ἀρετῆς
ἐγγείσθαι: ἐπείπερ ἀμετάστατα πέρικεν εἶναι τὰ
τῶν τοιούτων (39) μαθήματα, δι' ἀπαλότητα τῶν
ψυχῶν εἰς βάθος ἐνσηματινόμενα. Ἡ τί ποτε ἄλλο δια-
νοῦντά τὸν Ἡσίοδον ὑπολαβώμεν ταῦτὶ ποιῆσαι τὰ
ἴπη, ἀ πάντες ἀδύοντειν, η ὡγχὶ προτρέποντα τοὺς
νέους ἐπ' ἀρετὴν; Ὅτι τραχεῖα μὲν πρώτου καὶ
δύσβατος, καὶ ἴδρωτος συχνοῦ καὶ πόνου πλάρης,
η πρὸς ἀρετὴν φέρουσα, καὶ ἀνάντης, ὁδός. Διόπερ οὐ
παντὸς, οὔτε προσέβηναι αὐτῇ διὰ τὸ ὅρθιον, οὔτε,
προσβάντι, ῥαδίως ἐπὶ τὸ ἄκρον ἐλθεῖν. Ἄνω δὲ γε-
νομένῳ ὥρῳ ὑπάρχει, ὡς μὲν λεία τε καὶ καλὴ, ὡς
δὲ ῥαδία τε καὶ εὐπορος, καὶ τῆς ἐτέρας ἡδίου τῆς
ἐπὶ τὴν κακίαν ἀγούστης, ἦν ἄθροισ (40) εἶναι λαβεῖν
ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὁ αὐτὸς οὗτος ποιητὴς ἔφησεν (41).
Ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ οὐδὲν ἐτερον ὃ προτρέπων ὑμᾶς
ἐπ' ἀρετὴν, καὶ προκαλούμενος ἀπαντας ἀγαθοὺς
εἶναι, ταῦτα διελθεῖν, καὶ ὥστε μὴ καταμαλαχισθέν-
τας πρὸς τοὺς πόνους προαποστῆναι τοῦ τελους. Καὶ
μέντοι καὶ εἰ τις ἐτερος ἰσοχότα τούτοις τὴν ἀρετὴν
ὑμητερευειν, ὡς εἰς ταῦτα διείπειν.

4. Ήτος δὲ ἵγια τίνος ἕκουσα δεινοῦ κατεμαθεῖν
ἀνδρὸς ποιητοῦ διάνοιαν, πᾶσα μὲν η ποίησις τῷ
Ομήρῳ ἀρετὴς ἐστιν ἐπαινος, καὶ πάντα αὐτῷ πρὸς
τοῦτο φέρει, οὐ τι μὴ πάρεργον: οὐχ ἕκίστα δὲ ἐν εἰς
τὸν στρατηγὸν τῶν Κεφαλλήνων πεποίηκε γυμνὸν
ἐκ τοῦ ναυαγίου περισωθέντα, πρῶτον μὲν αἰδέσσει
τὴν βασιλίδα φανέντα μόνον τοσούτου δεῖν αἰσχύνην
ἀφίησαι γυμνὸν ὄφεντα μόνον, ἐπειδὴ περ (43) αὐτὸν
ἀρετὴ ἀντὶ ἴματίων κεκοσμημένον ἐπείσει ἐπειτα
μέντοι καὶ τοῖς λοιποῖς Φαιάκῃς τοσούτου ἄδειον νομι-
μηθῆναι, ὥστε, ἀφέντας τὴν τρυφὴν η συνέξων, ἐκεῖ-
νον (44) ἀποβλέπειν καὶ ζηλεοῦν ἀπαντας, καὶ μηδένα
Φαιάκων ἐν τῷ τότε εἶναι ἀλλο τί ἂν εὖξασθαι μᾶλλον,
η Ὁδυσσεία γενέσθαι, καὶ ταῦτα ἐκ ναυαγίου περι-
σωθέντα. Ἐν τούτοις γάρ ἐλεγεν ὃ τοῦ ποιητοῦ τῆς
διαινοίας ἐπηγγῆς, μονοθουχὶ βοῶντα λέγειν τὸν
Ομηρον, οἵτι Ἀρετὴς ὑμῖν ἐπιμελητέον, ἡ συθρω-
ποι, η καὶ ναυαγήσαντι συνεκνήχεται, καὶ ἐπὶ τῆς
χέρσου γενόμενον γυμνὸν (45) τιμιώτερον ἀποδεῖξει
τῶν εὐδαιμόνων Φαιάκων. Καὶ γὰρ οὐτως ἔχει. Τὰ
μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων, οὐ μᾶλλον τῶν ἔχόντων η
καὶ οὔτινοσοῦν τῶν ἐπιτυχόντων ἐστὶν, ὥστερ εἰ
παιδικὴ κύνων τῇδε κάκεῖσε μεταβαλλόμενα μόνη
δὲ κτημάτων η ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντες καὶ
τελευτάσαντι παραμένοντα. Οθεν δὴ καὶ Σόλων

(43) Codex Oliv. et Colb. tertius ὄφεντα, ἐπειδὴ περ. Alii mss. et editi ὄφεντα μόνον. Lege Odyss. Z.

(44) Colbertini duo εἰς ἐκεῖνον. Vocula εἰς neque in vulgatis neque in aliis mss. legitur. Ad sensum quod attinet, nihil refert utrum addatur, necne. Haud longe editio Paris. εὖξασθαι, male. At mss. εὖξασθαι, optime.

(45) Colb. tertius γυμνὸν ὄφεντα.

μοι δοκεῖ πρὸς εὐπόρους τοὺς φίπεῖν τό.

Ἄλλ' ὑμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα
Τὰς ἀστῆς τὸν πληῦτον ἐπει τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεὶ,
Χρῆματα δὲ ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλοις ἔχει (46).

Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ τὰ Θεόγυιδος, ἐν οἷς φησι τὸν Θεὸν, ὃντινα δὴ καὶ φησὶ, τοῖς ἀνθρώποις τὸ τάλαντον ἐπιρέπειν ἄλλοτε ἄλλως ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δὲ μηδὲν ἔχειν. Καὶ μὴν καὶ ὁ Κεῖος που σοριστῆς Πρόδικος (47) τῶν ἱαντοῦ συγγραμμάτων ἀδελφά τούτοις εἰς ἀρετὴν καὶ κακίαν ἐριστρητεῖν· ὡς δὴ καὶ αὐτῷ τὴν διάνοιαν προσεκτέον· οὐ γάρ ἀπόδηλος ὁ ἀνήρ. Ἐχει δὲ οὕτω πως ὁ λόγος αὐτῷ, ὅτα ἦγὼ τοῦ ἀνδρὸς τῆς διανοίας μέμνημαι, ἐπει τά γε ρήματα ούκ ἐπίσταμαι, πλὴν γε δὴ ὅτι ἀπλῶς οὕτως εἴρηκεν ἄνευ μίτρου. Οτι νέῳ ὄντε τῷ Ἡρακλεῖ κομιδῇ, καὶ σχεδὸν ταύτην ἀγοντε τὴν ἡλικίαν, τὸν καὶ ὑμεῖς νῦν, βουλευομένῳ ποτέρου τράπηται τῶν ὄδῶν, τὴν διὰ τῶν πόνων ἀγουσαν πρὸς ἀρετὴν, ἥ τὴν ῥάστην, προσσελθεῖν δύο γυναῖκας, τεύτας δὲ εἶναι Ἀρετὴν καὶ Κακίαν· εὐθὺς μὲν οὖν καὶ σιωπώσας ἐμφαίνειν ἀπὸ τοῦ σχήματος τὸ διάφορον. Εἶναι γάρ τὴν μὲν ὑπὸ κομιωτικῆς διεπεινασμένην εἰς καλλος, καὶ ὑπὸ τρυφῆς διαδόξειν, καὶ πάντα ἐπιδόντης ἡδονῆς ἐξηρτημένην ἀγειν· ταῦτα τε οὖν διεικύνατε, καὶ ἐπει πλειά τούτων ὑπεισχυομένην, ἐλκειν ἐπιχειρεῖν τὸν Ἡρακλέα πρὸς ἑαυτὸν· τὴν δὲ ἑτέρων κατεσκληκέναι, καὶ αὐχμεῖν, καὶ σύντονον βλέπειν, καὶ λέγειν τοιαύτα ἑτερα· ὑπεισχεῖσθαι γαρ οὐδὲν ἀνεμίνον, οὐδὲ δέδυ, ἀλλ' ἰδρῶτας μυρίους καὶ πόνους καὶ κινδύνους διὰ πάστος ἡπιέρου τε καὶ θαλάσσης. Ἀθλον δὲ τούτων εἶναι θεὸν γενέσθαι, ὡς ὁ ἀκείνου λόγος· ἢπερ δὴ καὶ (48) τείετῶντα τὸν Ἡρακλέα ἔνυπεσθαι. Καὶ σχεδὸν ἀποτεῖς, ὡς δὴ καὶ λόγος τοις ἐστιν ἐπὶ σοργίᾳ, ἥ μικρὸν δὲ μετ' οὐ, εἰς δύναμιν ἔκαστος ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγχράματιν, ἀρετῆς ἔπαινον διεξῆλθον, οἵτις πειστέον καὶ πειρατέον ἐπὶ τοῦ βίου διεικύνατε τοὺς λόγους. Ότις δὲ γε τὴν ἄχοις ρήματων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφεῖν θήγων θεῖσαι ἄν.

Οἶος πέπνυται· τοὶ δὲ σκιαι ἀίσσουσι (49).

Καὶ μοι δοκεῖ τὸ τοιοῦτον παραπλήσιον εἶναι, ὡσπερ ἂν εἰ Σωράρχου θαυματών τι οἷον καλλος ἀνθρώπου μιμησαμένου, ὁ δὲ αὐτὸς εἰν (50) τόιουτος ἐπὶ τοῖς ἀλγεσίαις, οἷον ἐπὶ τῶν πινάκων ἔκεινος; ἔδειξεν. Ἐπεὶ τὸ γε λαμπρῶς μὲν ἐπικινίσαι τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ μέσον, καὶ μακροὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους, ιδίᾳ δὲ τὸ δέδυ πρὸ τῆς σωρροσύνης, καὶ τὸ πλεῖον ἐχειν πρὸ τοῦ δικαιού τιμᾶν, ἐσικέναι φαῖν ἀν ἔγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα· οἱ ὡς βασιλεῖς καὶ δυνάσται πολλάκις εἰσέρχονται, οὕτε

(46) Et Plutarchus quoque in Solonis Vita, c. 3, hos versus tribuit Soloni: sed tamen inter Theognidis Gnomas versus 316 legi, jam pridem notavit Ducas. Nec ita multo post in Colb. tertio e regione vocis ἔμπεδον legitur βέβαιον. Librarius autem cum hanc vocem in margine addidit, nihil aliud sibi proposuisse videtur, nisi ut moneat ἔμπεδον idem valere quod βέβαιον.

(47) Sic Colb. secundus et tertius cum Reg. tertio. Vox Πρόδικος deest in vulgatis. Notat quoque

A Unde et Solon mihi videtur illud ad divites dicens:

Sed nos divitiis non commutabimus ullis
Partam virtutem: nam semper firma manebit
At vero hoc illuc humana pecunia transit.

Consimiles autem his sunt et Theognidis versus, in quibus dicit Deum (quemcunque tandem illa Deum dicat) hominibus alio et alio modo trutinam degravare, interdum illos divitiis affluere, interdum nihil habere. Quin et Ceus sophista Prodicus aliqui in suis scriptis affinia his in virtutem ac vitium conscripsit: qui et ipse audiendus attento animo est, cum vir sit non contemnendus. Hæc autem dicit, quantum ego viri sententiam memoria teneo, siquidem verba ipsa non memini, nisi quod hæc simpliciter absque metro enarrarit. Nimirum ad Herculem juvenem, et fere eam ætatem, quam nunc vos, agentem, et utram viam, hancene quæ per labores ad virtutem ducit, an alteram illam facillimam carperet, 178 deliberantem, mulieres duas accessisse, eas autem esse Virtutem ac Vitium, et ipsas tacentes discrimen quod inter se intererat, habitu ipso confessim declarasse. Unam quidem a comendi arte pulchritudinis comparandæ causa exornari, et deliciis diffluere, omneque voluptatis examen secum copulatum ducere, isthac ostendere, et plura his adhuc pollicentem conari Herculem ad se trahere: alteram vero macram et squalidam esse, et habere oculos intentos, et talia alius generis proferre, polliceri nihil remissum, nihil jucundum, sed permultos sudores laboresque, ac pericula tota terra marique subeunda: præmium autem horum esse, deum fieri (ut quidem ille loquitur); denique hanc ipsam Herculem secutum esse. Et fere quolquis ob sapientiam spectabiles aliquo modo præstitere, singuli pro viribus, aut minus aut amplius, virtutis laudem in suis scriptis reliquerunt, quibus obtemperandum est, eorumque sermones ipsa vita exprimere conandum. Nam qui philosophiam verbotenus apud alios manentem facto confirmarit, sapit solus, reliqui velut umbræ voltant. Hocque mihi videtur esse ejusmodi, tanquam si pictor admirandum quiddam, puta hominis pulchritudinem, imitatus sit: hic autem ipse talis vere existat, qualem ille in tabulis expressit. Nam magnifice in propatulo virtutem collaudare, et orationes longas de ea habere, privatim vero voluptatem temperantem præferre, et quæstum justitiae anteponere, hoc ego dixerim simile esse actoribus scenicis personas quasdam sustinentibus, qui plerumque velut reges et dynastæ introducuntur, cum

Combeffisius, nomen Πρόδικος in suo cod. Maz. reperiri: sed cum mihi verisimile fiat hunc codicem unum aliquem e nostris esse, ipsum numerare nolui. Lege Ducsum.

(48) Unus Colb. δὲ οὖν καὶ.

(49) Versus est Homer. Οδυσσ. K, 493, qui scriptus est de Tiresia vate Thebaeo.

(50) Colb. tertius αὐτὸς τοις εἴη. Mox idem codex εἰκαστεν τὴν

neque reges sint, neque dynastæ, et forte omnino liberi quidem. Ad hæc musicus non lubens tolerari sibi esse disonam lyram: neque præfectus chori chorū sibi astare, qui quam maxime concinnus non sit. A se igitur quisque dissidebit ipse, nec vitam cum verbis consentientem exhibebit: sed lingua quidem juravit, mens vero injurata est, dicit ex Euripide; et videri potuis bonus quam esse studebit. Atqui hic est extremus iniustiæ terminus, si qua fides Platonii habenda est, quempiam videri justum, qui non sit. Sermones igitur qui rerum honestarum complectuntur præcepta, sic recipiamus. Et quoniam bonæ quoque priscorum hominum actiones aut memoriarum successione ad nos usque conservantur, aut in poetarum aut historiæ monumentis custodiuntur, ne utilitas quidem, quæ hinc nasci potest, desit nobis. Verbi gratia, homo quidam circumforaneus conviciis Periclem consectabatur, hic autem non attendebat, et die tota perstitit uterque, ille quidem permultis probris incessens, hic vero nequaquam curans. Deinde vespero jam facto, tenebrisque obortis, vix discedentem Pericles facem præferens deduxit, ne sibi inutilis foret exercitatio philosophiæ. Rursus quidam Eucli Megarensi iratus, mortem ei 179 minitatus est, ac juravit: hic rursum juravit facturum se ut sibi ille placaretur ac infestus esse desineret. Quam utile fuerit talium exemplorum aliquid in memoriam venire, cum vir jam ab ira detinetur! Nam credendum non est tragediæ temere dicenti: *In hostes ira armat manum*: sed longe satius ne irasci quidem omnino. Quod si id facile factu non est, rationem certe velut frenum iræ objicientes, efferri eam ulterius ne permittamus.

5. Sed rursus orationem reducamus ad actionum bonarum exempla. Percutiebatquidam Sophronisci filium Socratem in ipsam faciem, facto sæpius impetu: hic autem nihil repugnavit, sed sivitebriosum illum iram suam exsatiare, sic ut intumesceret jam ejus vultus præ plagis, essetque saniosus. Ubi autem ille a verberibus destitisset, Socrates quidem nihil aliud fecisse dicitur, quam fronti sua quasi statuæ inscripsisse auctorem, *Talis faciebat*, sequere hoc modo vindicasse. Hæc fere cum tendant eodem ac nostra, operæ pretium esse censeo viros tantos nobis esse imitandos. Illud enim Socratis germanum est præcepto illi, maxillam cædenti præbtere oportere et alteram⁶, nedum ulciscamur nos. Periclis autem factum, aut Euclidis, est huic simile, quod persequentes sustinere, et ipsorum iram

B 9ασιλεῖς ὅντες, οἵτε δυνάσται, οὐδὲ μὲν ουν, τυχόν, ἐλεύθεροι τὸ παράπαν. Εἴτα μουσικὸς μὲν οὐκ ἀνέκοιτο ἀνάρμοστον αὐτῷ τὴν λύραν εἶναι· καὶ χοροῦ κορυφαῖος, μὴ ὅτι μᾶλιστα συνάρδοντα τὸν χορὸν ἔχειν. Αὐτὸς δὲ τις ἴκαστος; διαστασιάσει πρὸς ἑαυτὸν, καὶ οὐχὶ τοῖς λόγοις ὁμολογοῦντα τὸν βίον παρέξεται· ἀλλὰ γλῶττα (51) μήτη ὁμώμοκεν, οὐδὲ φρὴν ἀνώμοτος, κατ' Εύρεπίδην ἔρει· καὶ τὸ δόκεν ἀγαθὸς πρὸς τοῦ εἶναι διώξεται. Άλλ' οὗτός ἐστιν ὁ ἵσχυτος τῆς ἀδικίας ὅρος, εἰ τι δεῖ Πλάτωνι πείθεσθαι. τὸ δόκεν δίκαιον εἶναι, μὴ οὐτα· Τοὺς μὲν οὖν τῶν λόγων, οἱ τὰς τῶν καλῶν ἔχουσιν ὑποθήκας, οὗτας ἀποδεχόμεθα. Οἶον, ἐλεισθέρει τὸν Περικλέα τῶν ἐξ ἀγορᾶς τις ἀνθρώπων· οὐδὲ οὐ πρεστέχει· καὶ εἰς πάσαν διήρκεστι (52) τὴν ἡμέραν οὐ μὲν ἀφειδῶς πλύνων αὐτὸν τοῖς ὄνειδεσιν, οὐδὲ οὐ μέλων αὐτῷ. Εἴτα ἰσπίρας ἦδη, καὶ σκότους ἀπαλλαττόμενος μόλες οὐπε φωτὶ παρέπεμψε Περικλῆς, ὅπως αὐτῷ μὴ διαφθαρεῖν τὸ πρὸς φελοσοφίαν γυμνάσιον. Πάλιν τις Εὔκλειδης τῷ Μηγαρόθεν παροξυνθεὶς θάνατον ἀπείλησε, καὶ ἐπώμοσεν· οὐδὲ οὐτώμοσεν οὐδὲ μὲν ἔλεω σασθαι αὐτὸν, καὶ παύσειν χαλιπῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντα. Ηὔσου αὕτου τῶν τοιούτων τι παραδειγμάτων εἰσελθεῖν τὴν μνήμην, ἀνδρὸς ὑπὸ ὄργης ηδη κατεχομένου! Τῇ τραγῳδίᾳ γάρ οὐ πιστεύειν ἀπλῶς λεγούσῃ· Ἐπ' ἔχθρον; θυμὸς ὀπλίζει χεῖρα· ἀλλά μᾶλιστα μὴν μηδὲ διανιστασθαι πρὸς θυμὸν τὸ παράπαν· εἰ δὲ μὴ ράδιον τοῦτο, ἀλλ' ὥσπερ χαλιὸν αὐτῷ τὸν λογισμὸν ἐμβάλλοντας, μὴ εἴη ἐκφέρεσθαι περαιτέρω.

C 5. Ἐπαναγάγωμεν δὲ τὸν λόγον αὐθις πρὸς τὰ τῶν σπουδαίων πράξεων παραδείγματα. Ἐτυπτέ τις τὸν Σωφρονίσκου Σωκράτεν εἰς αὐτὸν τὸ πρόσωπον ἐμπεσών ἀφειδῶς· οὐδὲ οὐκ ἀντῆρεν, ἀλλὰ παρεῖχε τῷ παροιεύντι τῆς ὄργης ἐμφορεῖσθαι, ὥστε ἔξοιδειν ηδη καὶ ὑπουλὸν αὐτῷ τὸ πρόσωπον ὑπὸ τῶν πλεγῶν (53) εἶναι. Ός δ' οὖν ἐπαύσατο τύπτων, ἀλλο μέν οὐδὲν οὐ Σωκράτης ποιῆσαι, ἐπιγράψαι δὲ τῷ μετώπῳ λέγεται. ὥσπερ ἀνδριάντι τὸν δημιουργὸν, 'Ο δεῖνα ἐποίει· καὶ τοσούτον (54) ἀμύνασθαι. Ταῦτα σχεδὸν εἰς ταύτον τοῖς ημετέροις φέροντα πολλοῦ αὕτου εἶναι μεμήσασθαι τοὺς τελειούτους φημί. Τουτὶ μὲν γάρ τὸ τοῦ Σωκράτους ἀδελφὸν ἐκείνῳ τῷ παραγγέλματι, ὅτι τῷ τύπτοντι κατὰ τῆς σιαγόνος καὶ τὴν ἑτέραν παρέχειν προσῆκε, τοσούτοις δεῖν ἀπαύγασθαι· τὸ δὲ τοῦ Περικλέους η τὸ Εὔκλειδου (55)

⁶ Matth. v. 39.

(51) Duceaus, ut solet, hunc locum, ἀλλ' η γλῶττα, etc., in suis notis doce et exquisite illustrat.

(52) Colb. tertius διηρχεσταν, perstiterunt. Editi et alii mss. διηρχεστε. Si leges διηρχεστι, supplenda est vox ικάτερος, perstilit uterque Subinde Colb. secundus prima manu ἀφειδῶς ελεύνων.

(53) Colb. tertius πληγῶν ἀς ἔλασεν. Nec ita multo post idem codex ὥσπερ ἐν ἀνδριάντε. Notam

quam in hunc locum, οὐδεῖνα ἐποίει, addidit vir eruditissimus Duceaus, legere poterunt curiosi.

(54) Utraque editio et Reg. tertius τοσούτον. At Colbertini duo et Reg. primus τοσούτον.

(55) In Colb. tertio legitur Εὔκλειδους: at et editi et alii mss. habent Εὔκλειδον. Haud longe editio ultraque, hoc est, Paris. et Basil. εὑχεσθαι τούτοις ἀγαθα. Libri veteres εὑχεσθαι τὰ ἀγαθά,

τῷ τούς διείκουντας ὑπομένειν, καὶ πρότις αὐτῶν τὰς ὄργας ἀνέχεται· καὶ τῷ τοῖς ἐγέρσις εὑχεσθαι τὰ ἄγαθά, ἀλλὰ μὴ ἐπαράτθαι. Ότις ὁ γε ἐν τούτοις προπατεῖταις οὐχ ἐπ' ἓν ἐκείνοις ὡς ἀδυνάτοις διαπιστήσειν. Οὐκ ἀν παρελθοῦσι τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτι, τὰς θυγατέρας Δαρείου αἰγυπτιώντους λαβῶν, θαυμαστόν τι (56) οἶν τὸ καλλος παρέχειν παρουρμένας, οὐδὲ προσιθεῖν ἔξιστεν· αἰσχρὸν εἴηται κρίνων, τὸν ἀνδρας ἐλόγτα, γυναικῶν ἡττηθῆναι. Τούτῃ γάρ εἰς ταῦτον ἐκείνῳ φέρει, ὅτι ὁ ἐμβλέψας πρὸς ἡδονὴν γυναικὶ, κανὸν μὴ τῷ ἕργῳ τὴν μοιχείαν ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ τῷ γε τὴν ἐπειθμάτιν τῷ ψυχῇ παραδέξασθαι οὐκ ἀφίσται τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ δὲ τοῦ Κλεινίου, τῶν Πυθαγόρος γνωρίμων ἐνός, χαλεπὸν πιστεῦσαι ἀπὸ ταῦτομάτου συμβῆναι τοῖς ἡμετέροις, ἀλλ' οὐχὶ μιμησαμένου σπουδῆς. Τὸ δὲ ἦν ὁ ἐποίησεν ἐκεῖνος; Εὗχον δὲ ὄρχου τριῶν ταλάντων ζημίαν ἀπορυγεῖν, ὁ δὲ ἀπέτισε μᾶλλον ἡ ἀμοσες, καὶ ταῦτα εὐορχεῖν μᾶλλων· ἀκούσας, ἐμοὶ δοκεῖν, τοῦ προστάγματος τὸν δρόκον ἡμῖν ἀπαγορεύοντος. 'Αλλ', ὅπερ εἶ ἀρχῆς ἐλεγον, πάλιν εἰς ταῦτον ἐπανίστην· οὐ πάντα ἐξῆς παραδεκτέον ἡμῖν, ἀλλ' ὅσα χρήσιμα. Καὶ γάρ αἰσχρὸν τῶν μὲν σιτίων τὰ βλαβερὰ διωθεῖσθαι, τῶν δὲ μαθημάτων, ἀ τὴν ψυχὴν ἡμῶν τρέφει, μηδένα λόγου ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ χειραρέροντα παρασύροντας ἀπαν τὸ προστυχὸν ἐμβαλλεῖσθαι. Καί τοι τίνα ἔχει λόγου κυβερνήτην μὲν οὐκ εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐρίειαι, ἀλλὰ πρὸς ὄρμους εὐθύνειν τὸ σκάφος, καὶ τοξότην κατὰ σκοποῦ βαλλεῖν, καὶ μὲν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἡ τεκτονικόν δῆτα τοῦ κατὰ τὸν τέχνην ἐρίεσθαι τελους· ἀμάξις δὲ καὶ τῶν τοιούτων δημιουργῶν ἀπολείπεσθαι, πρὸς γε τὸ συνορᾶν δύνασθαι τὰ ἡμέτερα; Οὐ γάρ δὴ τῶν μὲν χειρωνακτῶν ἔστι τι (57) πέρας τῆς ἕργασίας, τοῦ δὲ ἀθρωπίνου βίου σκοπὸς οὐκ ἔστι, πρὸς, ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρὴ τὸν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις παντάπασι προσεισκέναι μᾶλλοντα. Ή οὕτως ἀντίκμενοι ἀτεχνῶς κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀνερμάτιστα, οὐδεπότε ἡμῖν γοῦν ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθειζομένου, εἰκῇ κατὰ τὸν βίου ἄνω καὶ κάτω περιφρόμενοι· ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶνιν, εἰ δὲ Ζούλει, τῆς μουσικῆς, ἐκείνων εἰσὶ τῶν ἀγώνων αἱ μελέται, ὧνπερ οἱ στέφανοι πρόκεινται, καὶ οὐδεῖς (58) γε παλῆν ἀσκῶν ἡ παγκράτιον, εἵτα κιθαρίζειν ἡ αὐλέειν μελετῆ. Οὐκονού ὁ Πολυδάμας γε, ἀλλ' ἐκεῖνος πρὸ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ὀλυμπιάδει τὰ ἄρματα ἴστη τρέχοντα, καὶ διὰ τούτων τὴν ἴτχὺν ἐκράτυνε. Καὶ ὁ γε Μίλων ἀπὸ τῆς ἀλητιμάτης ἀσπίδος οὐχ ἐξαθείτε, ἀλλ' ἀντεῖχεν ὀθούμενος οὐχ ἡττούς ἢ οἱ ἀνδριάντες οἱ τῷ μολύβδῳ συνδεδεμένοι. Καὶ ἀπαξιπλῶς αἱ μελέται αὐτοῖς παρασκευεῖν τῶν ἀθλῶν ἡσαν. Εἰ δὲ τὰ Μαρσύου (59) ἢ τὰ Ὀλύμπου

A leniter tolerare oporteat: huic rursus, quod inimici bene, non male precari debeamus⁷. Quare quisquis in his fuerit prius eruditus, præceptis illis, tanquam quæ fieri non possint, non denegabit amplius fidem. Neque vero præterierim Alexandri factum, quicum filias Darii captivas haberet, quarum incredibilis pulchritudo fuisse prædicatur, ne aspicere quidem dignatus est: turpe esse judicans, virorum victorem vincī a mulieribus. Hoc spectat eodem atque illud, quod qui aspicerit mulierem libidinose, quanquam adulterium opere non commisit, quoniam tamen concupiscentiam in animum admisit, crimine non vacet⁸. Quin et illud Cliniæ, qui usus e Pythagoræ discipulis est vix crediderim cum nostris institutis fortuito consentire, non consulto ea imitari. Ecquid autem erat, quod fecit ille? Jurejurando cum ei liceret talentorum trium effugere multam, solvere maluit quam jurare, idque cum non esset falso juraturus; præceptum quo nobis jusjurandum interdicitur⁹, ut mihi videtur, edocet. Sed ad hoc idem quod initio dicebam, rursus revertamur: non omnia ex ordine, sed solum quæ utilia sunt, suscipienda nobis esse. Turpe namque fuerit rejicere nos cibos exitiosos, disciplinarum vero quæ animam nostram nutrunt, rationem nullam habere, sed torrentis morem quidquid obvium est trahentes, id in animum recondere. Et quidem quomodo rationi consentaneum est, ut nauclerus non temere se ventis permittat, sed ad portum dirigat scapham, sagittariusque in scopum intendat, et faber ferrarius aut lignarius finem artis appetat: nos vero inferiores simus **I. 80** officibus ejusmodi, cum certe res nostras intelligere possumus? Itane artificum operi inerit finis quipiam, humanae vero vitae scopus nullus est, cuius intuitu omnia facere ac dicere oporteat eum qui brutis animalibus omnino similis esse nolit? Aut sic temere instar navigiorum non saburratorum, mente nostra ad animæ gubernacula non sedente, sursum ac deorsum per vitam circumferremur; sed quemadmodum in gymnicis certaminibus, inque musicis, si ita placet, eorum certaminum quorum coronæ proponuntur, exercitationes fiunt, nec quisquam ad luctam exercens se, aut ad pancratium, subinde cithara aut tibia canere meditatur. Non **D** Polydamas certe, sed ille ante certamen in Olympiis currus agitatos retinebat, et inde vires ac robur intendebat. Milo quoque a scuto illito non dimovet, sed impulsus resistebat, non minus quam status eis quæ plumbō colligantur. Et uno verbo, exercitatione præparabantur ad certamina. Quod si, pulvere ac gymnasiis relictis, ad sonos modos-

⁷ Matth. v, 44. ⁸ ib. 28. ⁹ ibid. 33.

(56) Ita libri antiqui. Vocula τι in editis desideratur.

(57) Illud τι e priscis libris additum est. Ali quanto post quartuor aut quinque mss. παντάπασι προσεισκέναι. Vox prior in vulgatis deerat.

(58) Editi στέφανοι, καὶ οὐδεῖς. At mss. tres στέφανοι πρόκεινται, καὶ οὐδεῖς. Subinde unus ms. ισχὺν ἐκράτυνε.

(59) Unus ms. τὰ Μαρσύου. Editi et alii mss. τὰ Μαρσύου.

que Marsiæ aut Olympi Phrygum curiosius alten-dissent, num statim suissent coronas ac gloriam assecuti, aut cavissent ne in corpore ridiculi vide-rentur? Contra, Timotheus cantu dimisso, in pa-læstris non degebat. Neque enim ita omnibus musica præstisisset, cui scilicet tanta inesse artis peritia, ut et animum per concitatem austera mque harmo-niam ad iram excitaret, et rursus demulceret emol-liretque per remissam, cum vellet. Hac item arte, cum aliquando Phrygios modos Alexandro inci-nuisset, incitasse eum dicitur ad arma inter cœ-nandum: et rursus reduxisse ad convivas. cantu remisso. Vim adeo magnam et in musica, et in gymnicis certaminibus ad finem consequendum exer-citatio præbet.

6. Quoniam vero coronarum memini et athleta-rum, illi laboribus sexcentis super sexcentos exan-tatis, et undecunque aucto sibi robore, postea-quam multum gymnicis laboribus desudarunt, pla-gasque multas in exercitorum loco accepere, et victum non jucundissimum, sed a magistris exerci-tiorum præscriptum sumpsere, et ne longum fa-ciam, ubi in reliquis ita viserunt, ut ipsorum vita ante certamen certaminis exercitatio sit, tunc exuunt se ad stadium, nullum non laborem, nullum non periculum adeentes, ut oleastri, aut apii, au alterius cujusvi rei similis accipient coronam, et victores per præconem renuntientur. Nobis autem, quibus proposita sunt vitæ præmia, eaque tam ei- ob multititudinem et ob magitudinem miranda, ut verbis explicari non possint, si in utramque aurem dormimus, et valde licenter vivimus, dabiturne hæc præmia manu altera arripere? Ita enim et laudanda esset deses vita, et Sardanapalus ille haberetur omnium felicissimus, aut etiam Margites ille, si lubet, quem Homerus ait neque arasse, **181** ne-que sodisse, neque aliud quidquam eorum quæ in vitæ commodum cedunt, peregrisse, si tamen Homeri hæc sint. Nonne potius verus esse Pittaci sermo qui difficile esse dixit bonum esse? Etenim nobis reipsa multos labores perpessis vix tandem licebit bona illa assequi, quorum antea dicebam nullum exemplum in humanis reperiri. Non igitur incu-riose vivendum nobis est, neque spes magnæ olio brevi commutandæ, nisi velimus probra sustinere, **19** pœnasque subire, non hic quidem apud homines (quoniam et hoc parvum non est saltem prudentiæ cordato), sed in judicij locis, sive sub terra, sive ubivis constituta sint. Enimvero a recto deco-roque præter animi sententiam qui aberrarit, forte veniam aliquam obtinebit a Deo: qui vero fuerit consulto mala amplexus, implacabiliter supplicia

(60) Combefisius dubitat utrum legendum sit ταχύ, an τάχα: sed si habeatur ratio veterum librorum, dubium non est quin legi oporteat ταχύ, eum ita scriptum sit in omnibus. Notam interrogationis ex editione Basileensi apposuimus post vocem σώμα.

(61) Colb. tertius καὶ ἐκμαλέττεν. Mox idem co-dex Tautæ τοι καὶ το ἐνσγῶνιν Ἀλεξάνδρῳ. At editio

τὸν Φρυγῶν περιειργάζουτο χρούματα, καταλεπόντες τὴν κόνιν καὶ τὰ γυμνάσια, ταχύ (60) γ' ἀν στεργάνου ἡ δέξις ἔτυχον, ἡ διέργυρον τὸ μὴ καταγέλαστο εἶναι κατὰ τὸ σώμα; Ἄλλ' οὐ μέντοι οὐδὲ ὁ Τιμόθεος, τὰν μελωδίαν ἄφεις, ἐν ταῖς παλαιστραῖς διέγειν. Οὐ γέρ δι τοσοῦτον ὑπῆρξεν αὐτῷ διεγεγκεῖν ἀπάντων τῇ μουσικῇ, φηγετο γε τοσοῦτον περιηγεῖν τὰς τέχνας, ὥστε καὶ θυμὸν ἐγιέρειν διὰ τὰς συντόνους καὶ αὐ-στηρᾶς ἀρμονίας, καὶ μήτοι καὶ χαλᾶν καὶ μαλάτ-τειν (61) πάλιν διὰ τὰς ἀνεμένης, ὅπότε βούλεις ο. Ταῦτη τοι καὶ Ἀλεξάνδρῳ ποτὲ τὸ Φρύγιαν ἐπανηγ-σαντα, ἐξαναστῆσαι αὐτὸν ἐπὶ τὰ ὅπλα ἰθυεται με-ταξὺ διεπινοῦντα, καὶ ἐπαναγχυεῖν πάλιν πρὸς τοὺς συμπότας, τὴν ἀρμονίαν χαλάσσαντα. Τοσαύτην ἴτιχύν-θι τις μουσικῇ καὶ τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι πρὸς τὴν τοῦ τελους κτῆσιν ἡ μελέτη παρέχεται.

6. Ἐπει δὲ στεργάνων καὶ ἀλητῶν ἐμνήσθην, θεῖνοι, μυρια παλιόντες ἐπὶ μυριας, καὶ πολλαχόθεν τὴν ρώμην ἐστοῖς συναεχσαντες, πολλὰ μὲν γυ-μναστικοῖς ἐνιδρώσαντες πόνοις πολλὰς δὲ πληγὰς ἐν παιδοτρίβου λαβόντες, διαιταῖν δὲ οὐ τὴν ἡδοστην, ἀλλὰ τὴν παρὰ τῶν γυμναστῶν αἰρούμενοι, καὶ ταῦ-λα, ἵνα μὴ διατρίβω λέγων, οὗτω διάγοντες, ὃς τὸ πρὸ τῆς ἀγονίας βλογ μελέτην εἶναι τὰς ἀγονίας, τηνικαῦτα ἀμοδύουται πρὸς τὸ στάδιον, καὶ πάντα πονοῦσι καὶ κινδυνεύουσιν, ὥστε κοτίνου λαβεῖν στέ-φανον, η σιλίνου, η ἄλλου τεινὸς τῶν τοιούτων, καὶ νεκάντες ἀναρόηται παρὰ τοι κτήρυχος. Ήμεν δέ, οἱς ἄλλα τοῦ θεου πρόκειται οὗτοι θεαματὰ πλήθει τε καὶ μεγίσται, ὥστε ἀδύνατα εἶναι ἥπθεναι λογοι, ἐπ' ἄμφω καθεύδουσι, καὶ κατὰ πολλὴν διαιτωμένοις άδειαν, τῇ ἐτέρᾳ λαβεῖν τῶν χειρῶν ὑπάρξει; Πολ-λοῦ μὲν τὸν δέξιον ἔν τὴν ἡραρυμα τῷ βλῳ, καὶ ὁ γε Σαρδανάπαλος (62) τὰ πρώτα πάντων εἰς εὐδαιμο-νίας ἐφέρετο, η καὶ ὁ Μαργύτης, εἰ βούλει, δη οὐτ' ἀροτέρα, οὔτε σκαπτήρα, οὔτε ἀλλο τε τῶν κατὰ τὸ βλογ ἐπιτηδείων εἶναι "Ομηρος ἔφησεν, εἰ δὲ ὁ Ομή-ρου ταῦτα. Ἀλλὰ μὴ ἀλητής μᾶλλον ὁ τοῦ Πιττακοῦ λόγος, δις χαλεπὸν ἔφησεν (63) ἱσθλὸν ἐμμενει; Διὸς πολλῶν γάρ δὲ τῶν δυτὶ πόνων διεξελθοῦσι μόλις ἀν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τυχεῖν ἡμῖν περιγνωστο, διὸ δὲ τοῖς ἀνω λόγοις οὐδέποτε εἶναι παράδειγμα τῶν ἀνθρω-πίνων ἐλέγομεν. Οὐ δὲ οὖν ἡραρυμητῶν ὥμην, οὐδὲ τῆς ἐν βραχεῖ ῥαστώντος μεγάλας ἐπίδας ἀνταλλα-χεῖν, εἰπερ μὴ μιλλούμενος ὕνεσθη τε ἔξειν καὶ τειμω-ρίας ὑφέσειν, οὔτε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐνθάδε (κατ-τοι καὶ τοῦτο οὐ μικρὸν τῷ γε νοῦν ἔχοντε), ἀλλ' ἐν τοῖς, εἴτε ὑπὸ γῆν, εἴτε καὶ ὅπου δὴ τοῦ παντὸς δυτιας τυγχάνει, δικαιωτηρίοις (64). Ότις τῷ μὲν ἀκουστῶν τοῦ προστήκοντος ἀμαρτόντει καὶ συγγνώμη τις ἵσως παρὰ τοι θεοῦ γένοιτο. τῷ δὲ ἐξεπίτηδες τὰ χειρα προελομένῳ οὐδέμια παρατησις τὸ μὴ οὐχὶ πολλα-πλασίω τὴν κόλασιν ὑποσχεῖν. Τί οὖν ποιῶμεν; φαῖτ-

et alii tres mss. ut in contextu.

(62) Unus ms. Σαρδανάπαλος. Mox in Colb. ter-tio pro Μαργύτη legitur Μαργαρτης.

(63) Colb. tertius οἱς χαλεπὸν φησιν.

(64) Editio utraque δικαιωτηρίοις. Veteres quin-que libri δικαιωτηρίους.

τις ἀν. Τί ἄλλο γε ἡ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ἔχειν, πᾶσαι τριῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀγονίας; (65);

7. Οὐ δὴ οὖν τῷ σώματι δουλευτέον, δὲ μὴ πᾶσα ἀνάγκη· ἀλλὰ τῇ ψυχῇ τὰ βούτιστα ποριστέον, ὅπερ εἰ διεμετηρίου τῆς πρὸς τὰ τοῦ σώματος πάθη κατανίας; (66) αὐτὴν διὰ φιλοτοφίας λύσντας, ἀμαδεῖ καὶ τὸ σώμα τῶν παθῶν κρείττον ἀπεργάζουνται· Γαστρὶ μὲν γε τὸν ἀναγκαῖαν ὑπηρετοῦντας, οὐχὶ τὰ θδιστα προσήκειν, ὡς οἱ γε τραπεζοποιοὺς τινες καὶ μαγείρους περινοῦντες, καὶ πᾶσαν διερευνώντες γένη τε καὶ θάλασσαν, οἷον τινι χαλεπῷ δεσπότῃ ψόροις ἀπάγοντες, ἐλεινού τῆς ἀποχολίας, τῶν δὲ ἔθους κολαζούντων οὔδεν πάσχοντες ἀνεκτότερον, ἀπεγνῶς εἰς πῦρ ξαίνοντες, καὶ κοσκίνῳ φέροντες ὕδωρ, καὶ εἰς τετρημένον (67) ἀντλοῦντες πίθον, οὐδὲν πέρας τῶν πόνων ἔχοντες ἱκουράς δὲ καὶ ἀμπερχθνας ἔξω τῶν ἀναγκαῖων περιεργάζεται η̄ δυστυχούντων ἔστι, κατὰ τὸν Διογένους λόγον, η̄ ἀδικούντων. Όπετε καὶ λαπιστὴν εἴνπι καὶ ὄνομάζεσθαι ὄνοιας αἰσχρὸν η̄ γέεσθαι φῆμι δεῖν τοὺς τοιούτους, ὡς τὸ ἔταιρον η̄ ἀλλοτρίοις γάμοις ἐπιβούλευειν. Τί γάρ ἂν διαφέροι τῷ γε νοῦν ἔχοντι ἔντείδα ἀναβιβλήσθαι, η̄ εἰ τῶν φαύλων ἴμάτιον φέρειν, ίν; άν (68) μηδὲν ἐνδέη τοῦ πρὸς χειμῶνά τε εἶναι καὶ θάλπος ἐλεγκτήριον; Καὶ ταῦλα δὴ τὸν αὐτὸν τρόπον μὴ περιττότερον τῆς χρείας κατεσκευάζειν, μηδὲ περιπέπτει τὸ σώμα πλέον η̄ ὡς ἀμεινον τῇ ψυχῇ. Οὐχ ἔτετο γάρ θνειδος ἀνδρί, τῷ γε ὡς ἀληθῶς τῆς προστργορίας ταύτης ἀξίω, καὶ λαπιστὴν καὶ φιλοτῷματον εἴναι, η̄ πρὸς ἄλλο τοῦ τῶν παθῶν ἀγγεινῆς διακείσθαι. Τὸ γάρ τὴν πᾶσαν σπουδὴν εἰσφέρεται, δπως ὡς καλλιστα αὐτῷ τὸ σώμα ἔσοι, οὐ διαγνώσκοντός (69) ήστιν ἔστιν, οὐδὲ συνίντος τοῦ σοροῦ παραγγελμάτος, δὲ οὐ τὸ ὄρώμενόν ἔστεν οἱ ἀνθρώποις, ἄλλα τίνος δεῖται περιττότερος; σοφίας, δι' ή; ἕκαστος ἡμῶν, οἵτις ποτέ ἔτεν, ἔστιν ἐπιφύσται. Τοῦτο δὲ μὲ καθηραμένοις τὸν νοῦν ἀδυνατότερον η̄ λημνῶτε πρὸς τὸν ἥλιον ἀναβλέψαι. Κάθαρσίς δὲ ψυχῆς, ὡς ἀθρῶς τε εἰπεῖν καὶ ὑπὲν ἵκανος, τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάζειν· μὴ ὄγκαλιμονς ἔστιν ταῖς ἀτόποις τῶν θαυματοποιῶν ἐπιδειξεῖσι, η̄ σωμάτων θέας; ἡδονῆς κέντρον ἐναφίέντων, μὴ διὰ τῶν θεων διερθαριμένην μελαθίειν τὸν ψυχῶν καταχεῖν· Ἀγέλευθερίας γάρ δὴ καὶ ταπεινότητος ἔχοντα πάθη ἐκ τοῦ τοιούτουδε τῆς μουσικῆς εἰδούς ἀγγίνεσθαι πέρυκεν. Ἀλλὰ τὴν ἔτεραν μεταδιωκτέον η̄ μὲν, τὴν ἀμένω τε καὶ εἰς ἀμεινον φέρουσαν, η̄ καὶ Δαβὶδ χρώματος, οἱ ποιητὲς τῶν ἔρων ἀσμάτων, ἐκ τῆς μεντίας, οἱ φασι, τὸν βασιλέα καθίστη· Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόρας, κωμασταῖς περιτυχόντα μεθύουσι, κελεύσαι

A longe majora perferet. Quid igitur faciemus? dicet aliquis. Quid aliud, nisi ut animae curam geramus, ab omnibus aliis vacantes?

7. Non igitur corpori inserviendum, nisi omnino necesse sit; sed ea quae potiora sunt, animae sunt tribuenda, ita ut ipsam ex ea quam cum corporis affectionibus habet communione, tanquam ex carcere per philosophiam eximamus, simulque etiam corpus viis atque libidinibus reddamus inexigibile. Ventri quidem ministranda sunt necessaria, non quae sunt per quam jucunda, velut il qui quosdam mensarum structores coquosque exquirunt, totamque terram ac mare vestigant, velut moroso hero tributa pendentes, digni miseratione ob ejusmodi occupationem, haud remissius quam B qui in inferno versantur, excruciat, plane disseantes ignem, cribro ferentes aquam, et in pertusum dolium infundentes, laborum finem nullum habentes. Comas autem ac vestimenta plus satis curare, aut, ut ait Diogenes, adversa fortuna utensium est, aut injustorum. Quare cincinnatum esse et appellari, eaque turpe censendum dico, atque scortari, aut alienis nuptiis insidiari. Quid enim ejus qui mente praeditus est interest, utrum tenui assumptuosa veste induatur, an pallium vile gestet, modo et frigori et calori arcendo satis sit? Et ad hunc modum reliqua quoque ultra necessitatem non sunt excolenda, nec corporis habenda est major oura, quam quantum animae proposit. Nam comptum esse et corporis amatorem, viro hac illa appellatione vere digno non minus probrostum fuerit, quam alteri cuivis vitio ignave obnoxium esse. Nam omnes studium hoc conferre ut corpus quam optime se habeat, non hominis est semet cognoscens, neque intelligentis sapientem illam admonitionem, qua doceatur, quod sub aspectum cadit, id hominem non esse, sed requiri sapientiam quamdam præstantiorem, qua quisque nostrum seipsum qualis tandem sit agnoscat. Hoc autem difficilis est mentem non puram habentibus, quam lippienti solem aspicere. Est autem animae purgatio, ut 182 semel, et quantum vobis satis sit, dicam, voluptates personis irrepentes aspernari, non oculos pascere insulis præstigiatorum ostentationibus aut corporum stimulum voluptatis immittentium aspectu, non per aures harmoniam corruptam in animam infundere. Vitia enim quae illiberalis dejectique animi fetus sunt, ex hoc musicæ genere solent oriiri. Sed musica altera, quæ et melior existit, et ad melius perducit, consecienda nobis est: qua usus David, sacrorum carminum auctor, furorem regis

usus probat. Aliquanto post Colb. tertius φημὶ δεῖν τοὺς τηλεκούτους.

(68) Vocula ἄν addita est ex Colb. tertio. Ibidem editi ἀνδέα. At mss. ἄνδρη. Nec ita multo infra editi τῷ γε ἀληθῶς. Libri veteres τῷ γε ὡς ἀληθῶς.

(69) Paulo aliter legitur in Colb. tertio, nempe hoc modo: αὐτοῦ τὸ σώμα... γενώσκοντος. Haud longe editi ἄλλα τινος δεῖ. At Reg. tertius et aliter δέκται.

(65) Antiqui duo libri ἀγοντες.

(66) Colb. tertius πρὸς τὸ σώμα κατανίας. Nec ita multo post Regii primus et secundus cum Colb. tertio ἀδιστα προσήκειν. Vox ultima deest in aliis mss. atque in vulgatis.

(67) Editio et Colb. tertius εἰς τετραμένον, ἐν dolium fractum. At Regii secundus et tertius εἰς τετραμένον, in dolium perlusum: quam scripturam veram esse et genuinam quotidianus loquendi

atque insaniam, ut aiunt, sedavit¹⁰. Ferunt etiam Pythagoram, cum in comessatores temulentos incidisset, jussisse tibicinem comessationi præsidentem, mutata harmonia, Doricos modos eis canere: ipsos autem ita hoc cantu resipuisse, ut, abjectis corollis, pudore suffusi domum reverterentur. Alii vero more Corybantum ad tibiam insaniunt ac debacchantur. Ita hoc differt, sanis aut pravis cantilenis aures impleri! Quare eam, quæ nunc viget, musicam minus quam quidvis turpissimum experiri debetis. Pudet me etiam interdicere, ne suffitus omnis generis, qui olfactui voluptatem afferant, admisceantur aeri, et ne unguentis vos ipsos inficiatis. Quid autem quis dixerit de non perquirendis tactus gustusque voluptatibus nisi quod cogant eos qui his captandis vacant, ad ventrem et ad ea quæ sub ventre sunt, pecorum more, pronos ac propensos vivere? Uno verbo, totum corpus contemnendum est ei, qui in ipsius voluptatibus quasi in cœno nolit volutari, aut tantum ei indulgendum est, in quantum, inquit Plato, philosophiæ inservit, non longe aliter locutus atque Paulus, qui monet nullam corporis habendam curam ad cupiditatum materiam¹¹. Etenim qui corporis, ut se optime habeat, curam gerunt, animam autem illo usuram nullius pretii parvipendunt, quid differunt ab iis qui instrumentis aptandis dant operam, artein vero per hæc operantem negligunt? Quapropter ratione plane contraria corpus castigandum est et cohibendum, haud secus ac impetus cujusdam belluæ; atque i tumultus qui ab ipso in anima excitantur, ratione veluti flagro compescendi sunt non autem habenis voluptati omnino laxatis negligenda mens est, adeo ut quasi auriga qui ab equis effrenis violenterque agitatis abreptus sit, ducatur. Nec abs re erit Pythagoræ meminisse, qui cum didicisset aliquem ex familiaribus sese et exercitationibus et escis valde admodum saginare, et carnosum reddere: Sic inquit, non desines graviorem tibimetipsi carcerem exstruere? Unde dicunt et Platonem provenientis a corpore noxæ præscium, insalubrem Atticæ locum Academiam de industria elegisse, ut nimis bonum corporis statum quasi superfluam quam vitiis feracitatem amputaret. Ego autem corporis habitudinem summe bonam etiam periculosam esse a medicis audivi.

8. Cum igitur nimia illa corporis cura et corpori ipsi inutilis sit, et animæ officiat, ei submittere se et obsequi manifesta fuerit insaniam. Sed, si hoc contemnere staderemus, vix aliud quidquam humanum

¹⁰ I Reg. xvi, 23. ¹¹ Rom. xiii, 14.

(70) Pro ἀναπλησθῆναι legitur in Colb. tertio ἀναπληρῶσαι. Mox idem mss. τῶν προδήλως αἰσχίστων.

(71) Antiqui tres libri συννευκότα, nempe θρέμματα. Alii duo mass. et editi συννευκότας.

(72) Editi et mass. non pauci φιλοσοφία, et sic quoque primum scripserat librarius in Colb. secundo, sed ipse ita emendavit, ut nunc legatur φιλοσοφίας. Itidem editio Paris. κτωμάνου. Editio

A τὸν αὐλητὴν τὸν τοῦ κώμου κατάρχοντα,, μεταβαλόντα τὴν ἀρμονίαν, ἐπαυλῆσαι σφιστὶ τὸ Δώρεον· τοὺς δὲ οὔτως ἀναφρούς ταις ὑπὸ τοῦ μέλους, ὡστε, τοὺς στεφάνους ρίψαντας, αἰσχυνομένους ἐπανελθεῖν. Ἐτεροὶ δὲ πρὸς αὐλὸν κορυβαντιώσι καὶ ἐκβαχεύονται. Τοσοῦτον ἔστι τὸ διεύφορον ὑγιεῖς ἢ μοχθηρᾶς μελῳδίας ἀναπλησθῆναι (70)! Ωστε τῇ; νῦν δὲ κρατούσης ταύτης ἡτού ὑμῖν μεθεκτέον ἢ οὐτειοσοῦν τῶν αἰσχίστων. Ἀτμούς γε μὴν παντοδαπούς ἥδους ὅσροῖσει φέροντας τῷ ἀέρι καταμεγγύνονται, ἢ μύροις ἐαυτοὺς ἀναχρώνυσθαι, καὶ ἀπαγορεύειν αἰσχύνομαι. Τί δ' ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ μὴ χρῆναι τὰς ἐν ἀρῇ καὶ γεύστει διώκειν ἥδους, ἢ ὅτι καταπαγκάζουσιν αὐταῖς αὐτοῦ κατορωρύχθαι μελλούται, ἢ τοσοῦτον ἀνθεκτέον αὐτοῦ, σσον, φησὶ Πλάτων, ὑπηρεσίαν φιλοσοφία (72) κτωμένου, ἐοικότα που. λέγων τῷ Παύλῳ, ὃς παρανεὶ μηδεμίων χρῆναι τοῦ σώματος πρόνοιαν ἔχειν εἰς ἐπιθυμιῶν ἄφορμάν. Ἡ τί διαφέρουσιν οἱ τοῦ μὲν σώματος, ὡς ἀν καλλιστα ἔχοι, φροντίζουσι, τὸν δὲ χρηστομένην αὐτῷ ψυχὴν ὡς οὐδὲνὸς ἀξέντων περιορᾶσι, τῶν περὶ τὰ ὄργανα σπουδαζόντων, τὰς δὲ δι' αὐτῶν ἐνεργούσης τέχνης καταμελούντων; Πᾶν μὲν οὖν τούναντίον κολάζειν αὐτὸ κατέχειν, ὡσπερ θηρίου τὰς ὄρμάς, προσῆκε, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ θορύβους ἔγγινομένους τῇ ψυχῇ οίονει μάστιγι τῷ λογισμῷ καθικνουμένους κοιμίζειν, ἀλλὰ μὴ πάντα καλινὸν ἥδονῆς ἀνέντας περιορᾶν τὸν νοῦν, ὡσπερ ἡνίοχον, ὑπὸ δύσηνίων ἵππων ὕδρει φερομένων παρασυρόμενον ἄγεσθαι· καὶ τοῦ Πυθαγόρου μεμνῆσθαι (73), δι, τῶν συνόντων τινὰ καταμεθὼν γυμνασίοις τε καὶ σιτίοις ἐαυτὸν εὗ μᾶλα κατασαρκοῦντα, οὕτως ἔφε· Οὐ παύσῃ καλεπτάρον σεκυτῷ κατασκεύασαν τὸ διεσμωτήριον; Διὸ δὴ κοὶ Πλάτωνά φασι, τὴν ἐν σώματος βλάβην προϊδόμενον, τὸ νοσῶδες χωρίον τὰς Ἀττικῆς τὴν Ἀκαδημίαν καταλαβεῖν ἔξεπίγηδες, ἵνα τὴν ἄγαν εὐπάθειαν τοῦ σώματος οἷον ἀμπέλου τὴν εἰς τὰ περιττὰ φορὰν περικόπτοι (74). Ἔγὼ δὲ καὶ σφαλερὰν εἴναι τὸν ἐκ' ἄκρον εὐεξίτων ἴατρῶν ἔχουσα.

B 8. Ὄτε τοίνυν ἡ ἄγαν αὐτη τοῦ σώματος ἐπιμέλεια κατὰ αὐτῷ τε ἀλυσιτελῆς τῷ σώματι, καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν ἐμπόδιόν ἔστι· τὸ γε ὑποπεπτωκέναι τούτῳ καὶ θεραπεύειν μανία σαρῆς. Ἀλλὰ μὴν εἰ τούτου

Basil. et Regii duo mss. itemque alii duo Colber-tini κτωμένους.

(73) Et hic quoque Colb. tertius a reliquis mss. dissidet. Ita igitur in hoc veteri libro legitur, οὐκ ἄγνως καὶ τοῦ Πυθαγόρου μεμνῆσθαι. Mox utraque editio οὐ παύσει. Libri veteres παύσῃ.

(74) Editio Paris. περικόπτῃ. At mss. περικόπτοι.

γε ὑπερορθῷ μελετάσαιμεν (75), σχολῇ γ' ἄλλο τι τῶν Αἰθρῶπων θαυμάσαιμεν. Τί γάρ εἴτε χρησόμεθα πλούτῳ, τὰς διὰ τοῦ σώματος ἡδονὰς ἀτιμάζοντες; Ἐγὼ μὲν οὐχ ὄρῳ, πλὴν εἰ μὲν, κατὰ τοὺς ἐν τοῖς μύθοις δράκοντας, ἡδονὴν τινα φέροις θησαυροῖς καθηρωρυγμάτοις ἐπαγρυπνεῖν. Οὐ γε μὴν ἀλευθερίας πρὸς τὰ τουτά διακείσθαι πεπαιδευμένος, πολλοῦ ἂν δέοις ταπεινόν τι καὶ αἰσχρὸν ἔργων ηλόγῳ ποτὲ προσέλθειν. Τὸ γάρ τῆς χρείας περιττότερον, καὶ Λύδεον ηψήγμα, καὶ τῶν μυομάχων ἔργου τῶν χρυσοφέρων, τοσούτῳ πλέον ἀτιμάσσει, δισπειρόντος ἀντίτονος προσδέσθαι· αὐτὴν δὲ δῆκου τὴν χρείαν τοῖς τὰς φύσιας ἀντιγκαίοις, ἀλλ' οὐ ταῖς ἡδοναῖς ὄρειται. Ός εἰ γε τῶν ἀντιγκαίων ὅρων ἔξω γενόμενοι (76), παραπλησίως τοῖς κατὰ τοῦ πρωτοῦς φερομένοις πρὸς οὐδὲν στάσιμον ἔχοντες ἀποβῆναι, οὐδαμοῦ τῆς εἰς τὸ πρόσω φορᾶς ἴστανται· ἀλλ' ὁστικέρ ἀν πλειῶ προσπειριβάλωνται, τοῦ ἵσου δέονται η καὶ πλειόνος πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἐπιλέρωσιν, κατὰ τὸν Ἐξηστίδου Σόλωνα, ὃς φησι:

Πλούτου δὲ οὐδὲν τέρμα πεφασμένου ἀνδράσι κείται.

Τῷ δὲ Θεογνίδῃ πρὸς ταῦτα δίδασκαλῷ χρηστόν, λέγοντες·

Οὐκ ἔραπει πλουτεῖν, οὐτ' εὐχομαι, ἀλλά μοι εἰη
Ζῆν ἀπέ τῶν ὀλίγων, μηδὲν ἔχοντι κακόν.

Ἐγὼ δὲ καὶ Διογένους ἀγαμαι τὴν πάντων ὄμοι τῶν ἀθρῶπίνων ὑπεροψίαν, ὃς γε καὶ βασιλέως τοῦ (77) μεγάλου ἰσαυτὸν ἀπέργει πλουσιώτερον, τῷ ἐλαττόνῳ η ἔκεινος κατὰ τὸν βίον προσδέσθαι. Ήμέν τοι ἄρα, εἰ μὴ τὰ Πυθίου τοῦ Μυσοῦ προσειπταλαντα, καὶ πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα, καὶ βοσκημάτων ἕτροι πλειόνες η ἀριθμησται, οὐδὲν ἔξαρχέσται. Ἀλλ', οἴραι, προσήκει (78) ἀπόντα τε μὴ ποθεῖν τὸν πλούτον, καὶ παρόντος, μὴ τῷ κεκτηθεὶ μᾶλλον φρονεῖν, η τῷ εἰδέναι αὐτὸν διατίθεσθαι. Τὸ γάρ τοῦ Σωκράτους εὐ ἔχει· δὲς μέγα φρονοῦντος πλουσίου ἀνδρὸς ἐπὶ τοῖς χράμασιν, οὐ πρότερον αὐτὸν θαυμάστεν ἔη, πρέντον καὶ ὅτι κεχρησθαι τούτοις ἐπίσταται πειραθῆναι. Η Φειδίας μὲν καὶ Πολύκλειτος, εἰ τῷ χρυσίῳ μέγα ἔπρονον καὶ τῷ ἐλέφαντι, ὡν οἱ μὲν Ἡλείοις τὸν Δία, οἱ δὲ τὴν Ἡραν Ἀργείοις ἐποιησάτην, καταγελάστω ἀν ηστην ἀλλοτριῷ πλούτῳ καλλωπιζόμενοι, ἀφέντες τὴν τέχνην. οὐφ' οἵς καὶ οἱ χρυσὸς τεδίων καὶ τιμιώτερος ἀπεδείχθη· ημεῖς δὲ, τὴν ἀθρωπείαν ἀρετὴν οὐκ ἔξαρχεν ἰσαυτῇ (79) πρὸς κόσμον ὑπολαμβάνοντες, ἐλάττονος αἰσχύνης ἄξια ποεῖν οἰόμεθα; Ἀλλὰ δῆτα πλούτου μὲν ὑπεροψόμεθα, καὶ τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάσσομεν, κολακεῖας δὲ καὶ θωκείας διωκόμεθα, καὶ τὰς Ἀρχιλόχου ἀλο-

(75) Codices tres μελετάσαιμεν. Editi μελετάσαιμεν.

(76) Editi γενόμενοι. Antiqui tres libri γενόμενοι. Nec ita mulio post unius codex Combeſ. προσπειριβάλωνται. Alii tres mss. προσπειριβάλωνται. Editi προσπειριβάλωνται. Hoc ipso in loco Colbertiū τοσούτου δέονται. Alii mss. et editi τοῦ ισουδέονται. Lege Ducæum.

(77) Hoc loco, ut alibi sæpe, videtur de suo aliquid addidisse librarius, qui Colbertinum tertium

esset nobis admirationi. 183 Quid enim jam nobis, si corporis voluptates fastidiamus, opus erit divitiis? Ego quidem non video, nisi ut in fabulis est draconum, jucundum sit et gratum thesauris defossis invigilare. Multum autem absuerit, ut qui liberaliter in talibus habere se didicerit, unquam humile quidpiam et turpe facto aut dictio sibi proponat. Quidquid enim superfluum est, et necessitatis modum excedit, sive Lydia arena sit, sive formicarum auriferarum opus, tanto magis aspernabitur quanto minus indigebit: quippe usum ipsum necessitatibus naturæ metietur, non voluptatibus. Nam qui necessarios terminos excessere, cum iam sibi, more eorum qui in declive ferruntur, nihil firmum suppetat, ad quod se recipiant, nusquam ulterius abripi intermittunt: sed quo plura comparant, eo magis opus habebunt paribus, aut etiam amplioribus ad cupiditatem explendam, secundum Execestidæ filium Solonem, qui ait:

*Divitiis nullum statuunt mortalia finem
Pertora.*

In his etiam Theognide magistro utendum est, qui dicit:

*Non amo divitiias, non opto: at vivere tantum
Exiguo liceat, nil sit ut inde malum.*

Ego autem in Diogene etiam omnium simul humanarum rerum admiror contemptum, qui pronuntiavit se rege magno ditiorem, quod in vita paucioribus quam ille egeret. Nobis autem, nisi Pythagori adsint talenta, nisi sint terræ tot et tot jugera, nisi pecorum greges innumeri, sufficiet nihil. Sed tamen, opinor, par est divitiias absentes non expetere, nec desiderare: si vero adsint, non magis ob ipsarum possessionem jactare se quam ob scientiam dispensandi easdem. Nam præclarum est illud Socratis, quidivitem quemdam virum magnopere de pecuniis superbientem non prius admiraturum se dixit, quam ipsa rei experientia didicisset eum iis uti nosse. Nonne si ob aurum et abur valde se extulissent Phidias et Polycletus, quorum alter Eleis Jovem, alter Argivis Junonem fecit, essenterisui, quod relicta arte per quam ipsum etiam aurum jucundius pretiosiusque effectum est, gloriam ex opibus alienis captassent: nos autem, qui virtutem humanam ex se non sufficere ad ornatum putamus, remne verecundia minore dignam facere videbimus? An divitiias quidem despiciemus, et illabentes per sensus voluptates habebimus despiciui, assentationem vero et adulationem prosequente-

codicem exscripsit. Ita enim in hoc legitur, βασιλέως τοῦ μεγάλου τῶν Περσῶν. Notum est magnum illum regem, cuius hic fit mentio, Persarum regem fuisse.

(78) Editi et unus ms. προσήκει. Alii tres mss. προσέκειν. Mox editio Paris. εὐ διατίθεσθαι. Vocula su in nostris sex mss. deest.

(79) Editio Basil. ἔξαρχεν ἰσαυτὴν. Editio Paris. καθ' ίσαυτὴν. Libri antiqui omnes ἰσαυτῇ, sibi non sufficere.

mur, et Archilochi vulpeculæ astutiam versutiam- que æmulabimur? Atqui nihil est viro prudenti su- giendum magis, quam ad gloriam vivere, eaque quæ vulgo ac multitudini probantur, spectare, et rectam rationem vitae ducem non statuere, ita ut licet **184** hominibus omnibus contradicere, et ignomi- niæ ac periculum subire honesti causa oporteat, tamen nihil eorum quæ recta judicata sunt, inver- tere velimus. An eum qui non ita affectus est, ab Ægyptio illo sophista aliquid differre dicemus, qui, cum vellet, planta flebat et bestia, et ignis et aqua et res omnes? Nam et ipse modo quidem justitiam laudabit apud eos qui eam colunt: modo vero lo- quetur pugnacia, ubi injustitiam probari animad- verterit: quod solent adulatores efficere. Et quem- admodum polypodem aiunt colorem suum in sub- jectæ terræ colorem mutare, sic ille suam senten- tiæ ex eorum, quibuscum versatur, genio mutabit. Hæc quidem etsi perfectius in nostris libris con- discemus, at certe quantum adumbrandæ nunc vir- tuti satis est, tantum ex documentis externis rudius delineemus. Qui enim diligenter ex quaunque re utilitatè colligunt, iis quasi magnis fluminibus solent undecunque fieri accessiones multæ. Nam quod dictum est, parvum parvo adjungendum esse, id a poeta non magis de argenti augmento quam de qualibet scientia recte dictum fuisse existimandum est. Bias igitur filio ad Ægyptios abeunti, et percontanti quidnam agendo rem ei gratissimam facturus esset. Viaticum, inquit, si paraveris tibi ad senectutem; virtutem viaticum appellans, ex- guis eam terminis circumscribens, quippe qui ejus utilitatè humana vita definierit. Ego autem, etiamsi quispiam proferat in medium senectam Tithoni, sive Arganthonii, sive Mathusalæ illius, qui longissimæ apud nos vitæ fuit, qui annos mille mi- nus triginta vixisse dicitur, etiamsi totum ex quo ho- mines conditi sunt tempus dimetiatur, veluti pueri- lem sententiam ridebo tum cum ad prolixum illud et nulli senio obnoxium sæculum respiciam, cuius non est finem ullum mente apprehendere, non magis uti- que quam immortalis animæ interitum assignare. Ad quod ævum possidendum viaticum ut compareatis, hortor vos, lapidem omnem, ut est in proverbio, mo- ventes, unde aliqua vobis utilitas ad hoc assequen- dum accessura sit. Neque vero quoniam difficultia sunt **D** hæc, et laborem requirunt, segnes ac pigri efficia- mur: sed memores ejus qui admonuit vitam opti-

(80) Editio Paris. ὅπερ δίκη. Editio Basil. et Reg. tres mss. cum uno Colb. ὅπερ δίκης. Colb. tertius ἡπερ δίκη. Ita emendatus est Colb. secundus, ut nunc habeat ὅπερ δίκης: sed ante emendationem habebat ἡπερ δίκη. Quoquo modo quis leget, erraturum non puto. Aliquanto post mss. duo μεταβι- λεται. Editi et Colb. tertius μεταβαλεῖται.

(81) Editi et Reg. tertius περιγραφόμεθα. Alii tres mss. περιγραφώμεθα. Nec ita multo post editio Pa- ris. τῶν ποταμῶν, κατὰ τὸν Ἡσίδεον, πόλαι. No- stri sex mss. τῶν ποταμῶν πόλαι. Illud autem, κατὰ τὸν Ἡσίδεον, puto non a Basilio scriptum fuisse, sed ab aliquo eruditio homine, qui monere

A πεκος τὸ κερδαλέον τε καὶ ποικίλον ζηλώσομέν; Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὁ μᾶλλον φευχτέον τῷ σωφρονοῦντι τοῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολοῖς δοκεύντα προ- κοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὄρθρον λόγου ὑγειάν ποιεῖσθαι τοῦ Βίου, ὥστε, καν πᾶστι ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, καν ἀδόξειν καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δέῃ, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὄρθρως ἐγνωσμένων παρεκκινεῖν. Ἡ τὸν μὴ οὕτως ἔχοντα τὸν Αἰγυπτίου σοφιστοῦ φύσομεν ἀπολείπειν, ὃς φυτὸν ἐγίγνετο καὶ θηρίον, ὅποτε βούλοιτο, καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ πάντα χρή- ματα; Εἰπερ δὴ καὶ αὐτὸς νῦν μὲν τὸ δίκαιον ἐπαι- νέστεται παρὰ τοῖς τούτῳ τιμῶσι· νῦν δὲ τοὺς ἐνω- τίους; ἀφῆσει λόγους, ὅταν τὴν ἀδικίαν εὑδοκεῖμούσαν αἰσθηται, ὅπερ δίκης (80) ἔστι κολάκων. Καὶ ὥσπερ φασὶ τὸν πολύποδα τὴν χρόαν πρὸς τὴν ὑποκειμένην γῆν, οὕτως αὐτὸς τὴν διάνοιαν πρὸς τὰς τῶν συνόντων γυνώμας μεταβαλεῖται. Ἀλλὰ ταῦτα μάν που καν τοῖς ἡμετέροις λόγοις τελείωτερον μαθησόμεθα· ὅσσον δὲ σκιαγραφίαν τινὰ τῆς ἀρετῆς, τὸ γε νῦν εἶναι, ἐκ τῶν ἔξωθεν παιδευμάτων περιγραφώμεθα (81). Τοῖς γὰρ ἐπιμιλῶς ἐξ ἐκάστου τὴν ὡρέλεισν ἀθροίζουσιν, ὥσπερ τοῖς μεγάλοις τῶν ποταμῶν, πολλαὶ γίνεσθαι πολλαχόθεν εἰ προσθήκαι πεφύκασι. Τὸ γὰρ καὶ συικρόν ἐπὶ συικρῷ κατατίθεσθαι οὐ μᾶλλον εἰς ἀργυρίου προσθήκην ἢ καὶ εἰς ἡγετικοῦν ἐπιστόμῳν ὄρθρως ὑγειάσθαι ἔχειν τῷ ποιητῷ προσθήκειν. Ὁ μὲν οὖν Βίας τῷ νιεῖ πρὸς Αἰγυπτίους ἀπαίροντι, καὶ πυνθανομένῳ τί ἀν ποιῶν αὐτῷ μᾶλιστα κεχαρισμένα πράττοι, Ἐφόδιον, ἐφη, πρὸς γῆρας κτησάμενος· τὴν ἀρετὴν δὴ τὸ ἐφόδιον λέγων, μικροῖς ὅροις αὐτὸν περιγράψων, ὃς γε ἀνθρωπίνῳ βίῳ τὴν ἀπ' αὐτῆς (82) ὠφελεῖσν ὠρίζετο. Ἔγὼ δὲ καν τὸ Τιθωνού τις γῆ- ρας, καν τὸ Ἀργανθωνίου λέγω, καν τὸ τοῦ μεικρο- βιωτάτου παρ' ἡμῖν Μαθουσάλα, ὃς χλια ἐτη, τριά- χοντα διέντων, βιώναι λέγεται· καν σύμπαντα τὸν ἄρ' οὐ γεγόνασιν ἀνθρωποι χρόνον ἀναμετρῆ, ὡς ἐπὶ παίδων διανοίας γελάσομαι, εἰς τὸν μεικρὸν ἀπο- σκοπῶν καὶ ἀγήρω αἰώνα, οὐ πέρας οὐδέν ἔστι τῇ ἐπινοᾳ λαβεῖν, οὐ μᾶλλον γε ἢ τελευτὴν ὑποθίσθαι τῆς (83) ἀθανάτου ψυχῆς. Πρὸς δὲ περιθεταὶ παρ- αινέσαι· ἀν τὰ ἐφόδια, πάντα λίθου, κατὰ τὴν παρ- οιμίαν, κινοῦντας, οὗθεν ἀν μᾶλλη τις ὑμῖν ἐπ' αὐτὸν ὠφελεῖα γενήσεσθαι· μηδὲ ὅτι χαλεπὰ ταῦτα καὶ πόνου δεόμενα, διὰ τοῦτ' ἀποκνήσωμεν· ἀλλ' ἀνα- μηνησθέντας (84) τοῦ παραινέσαντος, οἵτι δέοι βίον μὲν ἀριστον, αὐτὸν ἐκαστον προαιρεῖσθαι, οὐδὲν δὲ προ- δοχῶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι, ἐγγειρεῖν τοῖς βελ- τίστοις. Αἰσχρὸν γὰρ, τὸν παρόντα καιρὸν προεμ- vellet exemplum magnorum illorum fluminum, quibus undeliberet accessiones multæ flunt, ex He- siodo, Ἐργ. v. 359 sq., sumptum esse.

(82) Editio utraque ἐπ' αὐτῆς. At Regii duo et Colb. tertius ἀπ' αὐτῆς. Subinde unus ms. pro λέγη habet λέγοι. Haud longe Reg. tertius et alter παρ' ἡμῖν. Editi παρ' ἡμῶν. Nec ita multo post Colb. tertius παίδων διανοία.

(83) Colb. tertius ὑπερθίσθαι τῆς.

(84) Antiqui duo libri ἀναμνησθέντες. Statim editi αὐτὸν ἐκαστον. Nostri sex mss. αὐτὸν ἐκαστον. Legi Duceum.

καὶ, ὑστερόν ποτ' ἀνακαλεῖσθαι τὸ παρελθόν, ὅτε οὐδέποτε ἔσται πλέον ἀνιωμένοις (85). Ἐγώ μὲν οὖν ἡ κράτεσσα εἶναι κρίνω, τὰ μὲν νῦν εἰρηκα, τὰ δὲ παρὰ πάντα (86) τὸν βίον ὑμέν ἐξυμβουλεύσω· ὑμεῖς δέ, τριῶν ἀρρώστημάτων ὄντων, μὴ τῷ ἀνιάτῳ προσωκέναι δέξητε, μηδὲ τὸν τῆς γνώμης νόσον παρακλησίαν τῇ τῶν εἰς τὰ σώματα δυστυχησάντων δεῖξητε. Οἱ μὲν γάρ τὰ μικρὰ τῶν παθῶν κάμνοντες, εἴτοι παρὰ τοὺς ἵστροὺς ἔρχονται· οἱ δὲ ὑπὸ μετέστην καταλεγόμενοις ἀρρώστημάτων ἐφ' εἰστοὺς καλοῦσε τοὺς θεραπεύσοντας (87). οἱ δὲ εἰς ἀνήκεστον πανταλέας μελαγχολίας παρενεχθέντες οὐδὲ προσέντας προσέινται. Οἱ μὴ πάθητε νῦν ὑμεῖς, τοὺς ὄρθως ἔχοντας τῶν λογισμῶν ἀποφεύγοντες.

propterea immedicabilem lapsi sunt, ne accedentes quidem admittunt: quod cavete ne vobis nunc accidat, si eos qui mente ac ratione praediti sunt, fugiatis.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΙ'.

Eἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Μάμαντα.

1. Οὐκ ἀγνοῶ τὸ μέγεθος τῶν ὑπὸ τῆς πανηγύρεως ἐγκαμίων· ἀλλ' ὥσπερ τοῦτο ἐπίσταμαι, οὗτα καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἐμαυτοῦ ἐπαισθάνομαι. Ἡ μὲν γάρ ὑπόθεσις ἀπαίτει ἀξίον τι ῥηθῆναι τῶν συνελθόντων καὶ τῆς ἐλπίδος ἡς ἔχουσιν ἐφ' ἡμῖν, καὶ τῆς ὑποθέσεως. Ἐπειδὴ γάρ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν μαρτύρων ἀγομένη τὴν μυήμην σήμερον, ὁρθὴ πᾶσα σιάνων καὶ ἐμπεράσκευος ακοὴ, εἰπεῖν τι ἀξιον τοῦ μάρτυρος προσδοκῶσσα, καὶ πόθω τῷ περὶ αὐτὸν τὴν ἐπαλησίαν ἐπάγει. Καὶ γάρ εὐγνώμονες παῖδες μεγάλα ἀπαιτοῦσι τὰ τῶν πατέρων ἐγκάμια, καὶ οὐκ ἂν καταδέξαιτο ἐν μικρότητι τοῦ λέγοντος κινδυνέων τῶν ἐγκαμιαζομένων τὸ μέγεθος. Όστε οὖσα μείων ἡ προθυμία, τοσούτῳ μέγας ὁ κίνδυνος. Τι οὖν ποιήσομεν; Πῶς δὲ καὶ τὰς ὑμετέρας ἐπιθυμίας ἐποπληρώσομεν, καὶ αὐτοὶ μὴ ἀπέλθωμεν ἀσυντελεῖς τῶν παρόντων; Παρακαλέσομεν ἵκαστην ψυχὴν, ἡ ἔχουσα ἡλικίαν ἐν τῇ μυῆμῃ, ταῦτα ἀνακαίνησασαν τῇ διανοίᾳ, οἷκοθεν ἐπιστισαμένην, τοῖς οἰκείοις ἴροδίοις ἐστήναντας ἀπέλθειν. Μνήσθητε μοι τοῦ μάρτυρος, οἵσοι δι' οὐείρων αὐτοῦ ἀπηλαύσατε· οἵσοι, περιτυχόντες τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐσχήκεσσαν αὐτὸν συνεργὸν εἰς προσευχὴν· οἵσοις. δύναμαί τι κληθεῖς, ἐπὶ τῶν ἔργων παρέστη· οἵσους ὁδοιπόρους ἐπανηγγεύει· οἵσους ἐξ ἀρρώστιας ἀνέστησεν· οἵσοις παῖδας ἀπίδωκεν ἡδη τετελευτήκοτες· οἵσοις προθεσμίας βίου μακροτέρας ἐποίησεν, Πάντα μοι συναγαγόντες, ἐγκάμιους ἐκ κοινοῦ ἔρανου πονήσατε. Ἀλλῆλοις διάδοτε, ἢ οἴδεν ἔκαστος, τῷ μὴ εἰδότι· ἢ μὴ οἴδε, λαμβάνετε παρὰ τοῦ εἰδότος, καὶ οὕτως ἐκ συνεστορεᾶς ἀλλήλους συνεστιάσαντες, ἡμῶν τῇ ἀσθενείᾳ σύγγενετε.

2. Ταῦτα γάρ ἐγκάμια μάρτυρος, ὁ πλοῦτος τῶν

(85) Verite, cum nihil angi proderit. MARAN.

(86) Vocepi πάντα ex libris veteribus addidimus.
Mox editio Paris. ἀρρώστημάτων ὄντων. Sed vox νόσων neque in editione Basil., neque in nostris

A mam ab unoquoque seligendam esse, ac sperare eam consuetudine jucundam redditum iri, optima aggressi par est. Turpe est enim tempus præsens amittere, et elapsum postea revocare, cum nullum amplius dabitur dolentibus. Ego quidem quæ optimæ esse censeo, partim 185 nunc dixi, partim vobis per omnem vitam suadebo: vos vero, cum tria sint ægritudinum genera, ei quod insanabile est similes ne videamini, neque ostendatis animi morbum, morbo eorum qui corpore ægrotant consimilem. Etenim invaletudine parva qui laborant, ipsi accedunt ad medicos: qui vero morbis majoribus correpti fuere, medicos accersunt ad se; qui autem in aliquem atræ bilis morbum exponuntur: quod cavete ne vobis nunc accidat, si eos qui mente ac ratione prædicti sunt, fugiatis.

B

HOMILIA XXIII.

In sanctum martyrem Mamanlem.

1. Haud ignoro panegyricorum eorum qui in publico conventu fiunt, difficultatem ac pondus: sed ut hoc scio, ita et debilitatem meam ipse persentio. Causa namque ipsa postulat, ut aliquid dicatur dignum iis qui convenere, et spe quam de nobis concipiunt, et rei argumento. Quoniam enim in maxima celebritate hodie referimus martyrum memoriam, mens omnis erecta est, et auris parata, exspectans ut dignum aliquid martyre illo dicatur, ac ipso illius desiderio concessionem cogit. Nam liberi grati magnifica patrum præconia exigunt, nec parentur eorum quæ laudanda essent magnitudinem ex dicentis tenuitate periclitari. Quapropter quo majore est vestra, alacritas, eo periculum majus. Quid igitur sumus facturi? Quomodo rursus explabimus desideria vestra et ipsi non abibimus, re, de qua nunc agitur, infecta! Adhortabimur animum unumquemque, ut quæ in memoria habuit cum hac accessit, ea secum in mente refricet, abscedatque domesticis alimentis enutritus, et suo ipsius viatico exhilaratus. Memineritis velim martyris, quotquot eo in somnis fructi estis. Meminerint omnes, qui hoc in loco constituti, ipsum adjutorem ad precanendum habuere: quibus cum operarentur præsto fuit, simul ut nomine vocatus est: quos ex peregrinatione reduxit, quos ex infirmitate erexit, quibus liberos jam vita functos restituit, quibus prorogavit præfinitum vitæ tempus. Collectis omnibus, ex communi symbolo præconium componite. Communicate inter vos, quæ quisque novit impertiat ignoranti: quæ ignorat, ab edocto accipiat. Atque ubi sic ex mutuo symbolo aliis alium paveritis, imbecillitati nostræ ignoscite.

2. Hæc enim martyris sunt præconia, divitiae

mss. invenitur.

(87) Codices duo θεραπεύοντας. Haud longe unus codex πάθοις. Subinde duo mss. τὸν λογισμὸν. Alli duo mss. et editi τῶν λογισμῶν.